AZG
armenian newspaper

Յունիս 22, 199[illegible]
Շաբաթ
եօթնեայ թերթ.
Ա տարի, թիւ 37
գինը՝ 30 կ.

հասցէն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 582941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ Գոս. Библиотека ՀՍՍՀ-Арм.ССР им. А. Мясникяна Մյասնիկյանի անվան

Արցախ. լուռ, անաղմուկ տեղահանություն

Շարունակվում է Հադրութի շրջանի «խաղաղ» տեղահանությունը: Վերջին օրերի բանի միջոցառումները, որոնք Արցախի տարածքում անցկացվել են խորհրդային զորքերի եւ օմոնականների ջանքերով, խուժում են առաջացել արցախցիների մի մասի մոտ: Օգտվելով խորհրդային բանակի ընձեռնած ուղղաթիռներից, սրանք մեծ գումարների գնով թողնում են հարազատ տները ու գյուղերը եւ տեղափոխվում Զանգեզուրի տարբեր շրջաններ: Այսպես օրինակ՝ հունիսի 21-ին Զանգեզուրում վայրէջք կատարեցին 3 ուղղաթիռ, մոտ 60 արցախցիներով:

Զինվորականները, օգտվելով վերեւների ֆաղաքական խաղերից եւ գումարներ դիզելով, «խաղաղ» տեղահանում են Արցախի ժողովրդին: Այն չի կանգնեցվում ոչ Արցախի, ոչ Հայաստանի, ոչ էլ կենտրոնական իշխանությունների ուժերով:

Ադրբեջանական իշխանությունները շարունակում են զգուշություններ կազմակերպել Արցախի սահմանամերձ շրջաններում. հունիսի 18-ին ականանետներից ու հեռահար այլ զենքերից գնդակոծվել է Մարտունու շրջանի Ավդուռ գյուղը: Միայն երջանիկ պատահականությամբ է, որ զոհեր չեն եղել: ■

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Քաղաքական մարզանքների ժամանակը չէ

Խորհրդարանի յունիսի 18-ի եւ 19-ի նիստերն իրենց ջղային մթնոլորտով, ոչ-շինիչ բովանդակութեամբ եւ զուտ ցուցական ելոյթ-առաջարկներով մտահոգիչ նախերգանք դարձան մեր ազգային Գերագոյն ժողովի համար: Մտահոգիչ՝ ոչ այնքան ներխորհրդարանական կեանքի տեսակէտից, որքան ժողովրդի վրայ իրենց թողած ճնշիչ, յուսալքող ազդեցութեամբ: Երեւի պատգամաւորներից ոմանք չգիտեն, որ մեր ժողովրդի համար Հայոց ազգային խորհրդարանը, հակառակ բոլոր տեսակի վերապահութիւններին, մնում է իբրեւ մեր ազգային առողջութեան ջերմաչափ եւ քաղաքական կացութեան բարոմետր: Հետեւաբար, այնտեղ կատարուող իւրաքանչիւր համախմբող թէ պառակտող քայլ խոր ներգործութիւն է ունենում ժողովրդի վրայ, եւ կամ, սկսում է անտարբերութեան տանել ժողովրդին:

Նստաշրջանի վերջին երկու օրերի օրակարգի գլխաւոր հարցը՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն խորհրդի նախագահութեան կազմաւորման կարգի փոփոխութեան եւ նրա լիազօրութիւնների ընդլայնման մասին» օրէնքի նախագիծը, թւում էր, թէ համապատասխանում էր պատգամաւորների մեծամասնութեան պահանջին՝ ինչ վերաբերում է երկիրը ճգնաժամային վիճակից դուրս բերելուն, գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութիւնների միջեւ հակասութիւնների հարթմանը եւ երկիրը կոլեգիալ, կենտրոնացեալ մի իշխանութեամբ օժտելուն:

Սակայն այն, ինչ պարզուեց, բոլորովին տարբեր եզրակացութիւնների է յանգեցնում մեզ:

Անշուշտ, կարելի էր լրջօրէն առարկել այդ նախագծի որոշ դրոյթներին, այնպէս անել, որ սահմանելիք նախագահական իշխանութիւնը հակակշռուած լինէր խորհրդարանական համապատասխան մեխանիզմներով, նոյնիսկ պահանջել, ճգտել, որ խորհրդարանական ֆրակցիաները ներկայացուած լինէին այնտեղ: Բայց ոչ, այդպէս չեղաւ: Տեսնելով, որ խորհրդարանական միջոցներով հնարաւոր պիտի չլինի տեսակէտ ու կամք պարտադրել, ԱԻՄ-ը, ՀՀԴ-ը, ՀՀԿ-ը եւ ՍԻՄ-ը ջնջուելից դուրս եկան դահլիճից, փորձելով դատալքութիւնը ծածկել բոյկոտի յատկանիշով:

Մեզ չի զարմացնում պատգամաւոր Պ. Հայրիկեանի ընթացքը: Նա մեզ սովորեցրել է ամէն անգամ ատեանից վերադառնալիս մի քանի շարաք արհեստական միջոցներով մթնոլորտը շիկացած պահելուն, մինչեւ քաղաքական բաղածի սպառումը:

Մեզ չի զարմացնում, բայց ափսոսեցնում է, Դաշնակցութեան ֆրակցիայի ընթացքը: Ըստ երեւոյթին, ՀՅԴ-ն աշխատում է խորհրդարանի ներսում կեցուածքներ ընդունելով՝ դրսում միաւորներ շահելու փորձառած մեթոդին, ինչ որ չի սազում 1918-20 թթ. փորձն ունեցող կազմակերպութեան:

Չի զարմացնում նաեւ ՍԻՄ-ի one man show-ն: Վերջապէս, պատգամաւոր Հ. Բա-[illegible] հետեւողականօրէն հարազատ է մնում երդուեալ ընդդիմադրի իր կերպարին:

Զարմացնողը ՀՀԿ-ն էր, իր պատգամաւոր նախագահով: Պարզ եւ անկեղծ ձայն՝ նա կարիք չունէր «սոլօ» դառնալու այլոց:

Չենք կարող այստեղ չգնահատել համայնավար պատգամաւորների դիրքորոշումը: Հակառակ ՀՀՇ-ական պատգամաւորներից մէկի՝ Ս. Ծաղիկեանի իրենց հասցէին շպրտած անզուսպ արտայայտութեան եւ հակառակ ՀԿԿ կենտրոնի յայտնի դիրքորոշումներին, նրանք պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ շարունակեցին գործօն մասնակցութիւն ունենալ նախագծի մշակման գործին, այսինքն՝ երկրի իրավիճակը կայունացնելու ճգտող քայլերին:

Մեր ժողովուրդն ասում է. «Ուղտի պար գալը կամրջին է բռնում»: Իսկ մենք գտնւում ենք՝ ոչ թէ սովորական, այլ մազէ կամրջի վրայ: Քաղաքական մարզանքների ժամանակը չէ: ■

«Մեծ յոթնյակը» Լոնդոնում սպասում է Գորբաչովին

«Արեւմուտքը պետք է պատրաստ լինի ԽՍՀՄ ապագայի համար»

Հինգշաբթի, հունիսի 20-ին, Բեռլինում ավարտվեց Հելսինկյան պայմանագրի անդամ-երկրների խորհրդակցությունը: Հանդիպման ընթացքում ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նախարար Ալեքսանդր Բեսսմերտնիխը քննարկում էր «մեծ յոթնյակը» ներկայացնող իր պաշտոնակիցների հետ Միխայիլ Գորբաչովի առաջիկա այցը Լոնդոն: Նույն օրը, Բեսսմերտնիխը հանդիպում ունեցավ Մեծ Բրիտանիայի արտաքին գործերի նախարար Դուգլաս Հերդի հետ:

«ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում բրիտանացի նախարարը հույս հայտնեց, որ ԽՍՀՄ-ը Լոնդոնում կրավորական դիտորդի դերում հանդես չի գա: *«Մենք դեռ չգիտենք, թե հատկապես մեզ ինչ կասի Գորբաչովը,– ասաց Հերդը,– սակայն չեմ կասկածում, որ նա մտադիր է մեզ բացատրել, թե ինչպես Խորհրդային Միությունը մուտք կգործի համաշխարհային տնտեսական համակարգ»:* Դուգլաս Հերդը նշեց «յոթնյակի» ընդհանուր համաձայնությունը՝ օգնել ԽՍՀՄ-ին շուկայական հարաբերություններին անցնելու գործընթացում: «Լոնդոնում հարկավոր է որոշել, թե ինչպես դա անել»,– վերջում ասաց բրիտանացի նախարարը:

Նույն օրը «ԻՖ»-ի թղթակիցը հանդիպեց Իտալիայի արտաքին գործերի նախարար Ջանի դե Միքելիսի հետ: Իտալացի նախարարը ողջունեց «մեծ յոթնյակի» հանդիպմանը մասնակցելու Միխայիլ Գորբաչովին ուղղված հրավերը: Նա ասաց, որ *«Արեւմուտքը պետք է իր վրա վերցնի ԽՍՀՄ-ում վերափոխումների հետ կապված պատասխանատվության եւ ռիսկի մի մասը»:* Հենց այդ դիրքորոշումը Իտալիան մտադիր է պաշտպանել Լոնդոնում:

«Մենք ուզում ենք, որ Խորհրդային Միությունը կնքեր միայն մեկ պայման. նոր Միութենական նոր պայմանագիրը Կենտրոնական կառավարության եւ հանրապետությունների միջեւ: Առանց այդպիսի պայմանագրի հնարավոր չէ սկսել լայնամասշտաբ համագործակցություն: Մենք ցանկանում ենք մանալ մեր կոնկրետ գործընկերոջը»,– նշեց Ջանի դե Միքելիսը: ■

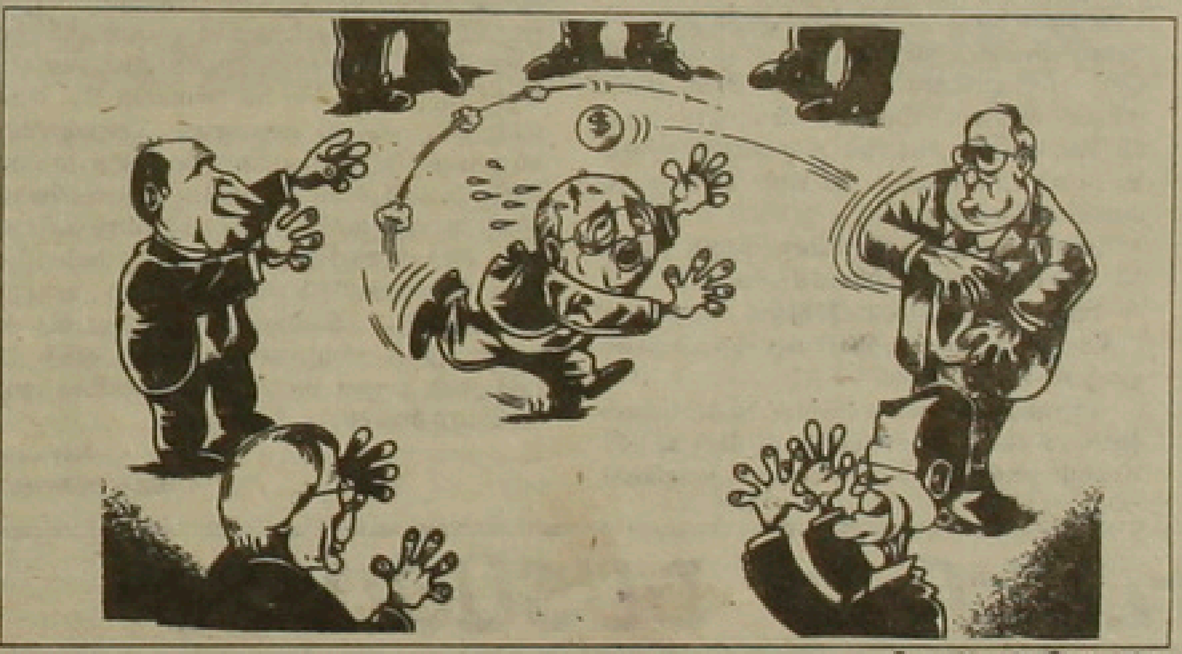

Ծաղրանկարը՝ [illegible]

Գորբաչովին չի անհանգստացնում հրաժարականի հարցը

ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ուրբաթ օրվա նիստում ՏԵՍՍ Գորբաչովը հայտարարեց, որ իր եւ վարչապետ Պավլովի միջեւ չկա ոչ մի պրոբլեմ եւ ճգնաժամ: Նա նշեց, որ բոլոր մեծ հարցերը քննարկվում են համատեղ եւ ինքը նախարարների կաբինետում հաճախ է նախագահում առավել կարեւոր հարցերի ժամանակ: Գորբաչովը նշեց, թե նման լուրերի տարածումը ոչ մի հիմք չունի եւ ձեռնտու է նրանց, ովքեր ուզում են ապակայունացնել վիճակը: *«Ինձ հրաժարականի վախը չի անհանգստացնում: Ես պաշտոնություն չեմ դարձնում այն բանին, որ 500 ստորագրություն են հավաքում իմ հրաժարականի համար: Ես կշարունակեմ այն գործը, որն անհրաժեշտ է»,*– հայտարարեց ՏԵՍՍ Ըստ նրա, կան մարդիկ, ինչպես օրինակ Ալկսնիսը, Բլոխինը («Միություն» պատգամավորական խմբի առաջնորդներ) եւ ուրիշները, որոնք զանգվածային տեղեկատվության միջոցներով եւ տարբեր մակարդակի խորհրդակցություններում զբաղվում են անձնավորությունների բախումներով, ապակայունացնում են Գերագույն խորհրդի եւ Նախարարների կաբինետի գործունեությունը: Վերջում ՏԵՍՍ հայտարարեց, թե արտաքին քաղաքականության մեջ կշարունակի դավանել համագործակցության սկզբունքին: ■

Բեռլինը կրկին Գերմանիայի մայրաքաղաք

Գերմանիայի խորհրդարանը երեկ մեծամասնության ձայնով որոշեց երկրի մայրաքաղաքը Բոննից տեղափոխել Բեռլին:

Երրորդ օրն է, Բեռլինի դաշի եւ վերամիավորման մասին երկար քննարկումներից հետո, պատգամավորները որոշեցին կառավարական գործողությունները Բոննից տեղափոխել Բեռլին, մի գործընթաց՝ որ առնվազն մի տասնամյակ կտեւի եւ պահանջում կլինի շուրջ 100 հազար աշխատողների կացարան ու նյութական մեծ վճարումների:

Անցյալ հոկտեմբերից ի վեր, երբ տեղի ունեցավ երկու Գերմանիաների միացումը, երկրի մայրաքաղաքը կրկին դարձի արեւելք տեղափոխելու հարցը դարձել էր բանակցության ամենից ավելի հուզող հարցը:

Ամերիկյան օգնություն նախագահ Ելցինին

Ռուսաստանի նորընտիր նախագահ Բորիս Ելցինը, որ շուրջ մեկ շաբաթ գտնվում է Մ. Նահանգներում, հինգշաբթի օրը խորհրդանշական պաշտոնական հանդիպում ունեցավ նախագահ Ջորջ Բուշի հետ, որ անցյալ տարի խուսափել էր նրա հետ տեսնվելուց, դրեգիդենտ Գորբաչովին չնեղացնելու մտահոգությամբ: Սպիտակ տան պետը Ռուսաստանի նախագահին խոստացավ օգնել ոչ թե նյութական ներդրումներով, այլ սոսկ մասնագետներին վերապատրաստելու, հանրապետության տրանսպորտային համակարգը բարեկարգելու, սառնարան-պահեստներ կառուցելու եւ ռազմական ձեռնարկները խաղաղ ուղղվածության վերածելու գործում:

Հայաստանի Կոմկուսը մինչեւ սեպտեմբերի 21-ը կվարի ԽՄԿԿ նոր կազմից դուրս չգալու քաղաքականություն

Այսպես հայտարարեց Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Արամ Սարգսյանը հունիսի 21-ին ՀԿԿ Կենտկոմի հրատարակչությունում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսի ժամանակ, որը նվիրված էր հանրապետությունում ստեղծված իրավիճակին եւ Կոմկուսի դիրքորոշմանը:

– Գերագույն խորհրդի նստաշրջանի վերջին երեք օրվա աշխատանքներն ինչ-որ տեղ մտահոգություն են առաջացնում այն առումով, որ կարծես թե, կասկածամտություն է մտել առանձին քաղաքական գործիչների մոտ, եւ փոխանակ պարզ, բացահայտ գործողությունները ընկալվեն այնպես, ինչպես որ կան, ընկալվում են որպես քաղաքական խաղ: Մեզ համար շատ զարմանալի էր, որ նստաշրջանում հայտարարվեց, թե բացահայտվեց Դաշնակցության եւ Կոմկուսի դաշինքը: Քաղաքականության մեջ քաղաքական կազմակերպությունների գործողություններում միշտ եղել են եւ կլինեն դիրքորոշումների համընկնումներ, եւ դա ընկալել որպես քաղաքական դաշինք, կարծում եմ միամտություն է: Կամ՝ զարմանալ, թե կուսակցությունները կամ կազմակերպությունները կարող են որեւէ բլոկ կազմել: Դա էլ է շատ բնորոշ քաղաքական կյանքին: Սակայն ոչ Կոմկուսը, երեւի թե, ոչ էլ Դաշնակցությունը որեւէ պաշտոնական քայլ չեն արել այդ ուղղությամբ:

Այնուհետեւ բնորոշելով ներկա, հատկապես տնտեսական ճգնաժամը, նա ասաց, որ այսօր արդեն երեւում են քաղաքական եւ տնտեսական ճգնաժամի այն տարրերը, որ մի քանի ամիս հետո շատ ծանր ձեւով կարտահայտվեն հանրապետության կյանքում: Հարկավոր է ճգնաժամից դուրս գալու համար ընտրել ազգային համաձայնության կառավարություն, հիմքում ունենալով Միութենական պայմանագրի ստորագրումը, ասաց նա:

– Մենք պնդում ենք, որ հանրապետությունը պետք է մասնակցի, կամ պաշտոնական հայտարարություններ չանի Միութենական պայմանագրի ստորագրմանը չմասնակցելու մասին մինչեւ հանրաքվեն: Իրատես գնահատելով Հայաստանի, ինչպես նաեւ Միության քաղաքական իրավիճակը, անհրաժեշտ է կարողանալ պաշտպանել սեփական շահերը նորաստեղծ Ֆեդերացիայում, որի հնարավորությունները տրվում են Միութենական պայմանագրում:

ԱՐՄ. ՔՈՒՅՐ.

Արցախի ղեկավարները քննարկում են Բաֆվի հետ բանակցությունների հարցը

Հունիսի 20-ին Ստեփանակերտում տեղի ունեցավ Լեռնային Ղարաբաղի պետական մարմինների ղեկավար աշխատողների խորհրդակցություն: Քննարկվեց ԼՂԻՄ-ում իրադրությունը կայունացնելու միջոցառումների մասին հարցը: Լսվեց գործադիր կոմիտեի նախագահի պաշտոնակատար Լեոնարդ Պետրոսյանի տեղեկատվությունը: Խորհրդակցությանը ներկա գտնվող ԼՂԻՄ-ից ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավորները եւ Լեռնային Ղարաբաղի շրջանների ղեկավարները հայտարարեցին, որ հակադրության քաղաքականությունն սպառել է իրեն եւ պետք է անցնել գործարար երկխոսության եւ բանակցությունների: Քննարկվել է առաջագա բանակցությունների պատվիրակության կազմը: Առաջիկայում ծրագրվում է հանդիպում Ադրբեջանի ղեկավարության հետ: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՅԵՐԵՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՓՅՈՒՌՔՈՒՄ

Հունիսի 10–22-ը Երեւանում, լուսավորության նախարարության արտաքին կապերի բաժնի եւ ուսուցիչների կատարելագործման համապետական ինստիտուտի նախաձեռնությամբ, անցկացվեց Խորհրդային սփյուռքի հայերենի ուսուցիչների վերապատրաստում: 62 հրավիրվածներից ներկայացել էին 12 հոգի Դոնի Ռոստովից, Արմավիրից, Լենինգրադից, Վլադիկավկազից, Մոսկվայից, Աստրախանից եւ Կիեւից: Շատերը նյութական պատճառներով չէին եկել, մի մասն էլ խիստ ծանրաբեռնված էր. երկու գործ են անում, ե՛ւ ուսուցիչ, եւ հիմնական աշխատանք: Կան նաեւ դպրոցներ, որոնց անունը կա, ամանունը չկա:

Սա խորհրդային սփյուռքի ուսուցիչների առաջին վերապատրաստումն է: Անցյալ տարի միայն Սիբիրի հայկական դպրոցների ուսուցիչների համար է այն կազմակերպվել:

Նրանց դժվարությունները շատ են եւ ընդհանուր: Առաջինը դասագրքերի հարցն է: Դրանք չեն բավարարում պահանջները, երբեմն բարդ են: Շատ դպրոցներ նույնիսկ սա չունեն մինչեւ հիմա: Մինչեւ հիմա չկա խորհրդային սփյուռքի համար հայերենի դասագիրք: Այն կազմելու համար հանրապետությունում մրցույթ է կազմակերպվել, սակայն դանդաղ է ընթանում: Կա նաեւ այլ հարց. ուսուցիչների հիմնական մասը այլ մասնագիտություններ ունի: Կարեւոր է Հայաստանից ուղարկված մասնագետների դերը, սակայն այստեղ նույնպես առաջ են գալիս բազմաթիվ հարցեր, այդ թվում նաեւ նյութական հարցը: Հայաստանը չի ապահովում նրանց վճարը, իսկ շատ ընկերություններ պատրաստ չեն: Եւ այսօր, առավել եւս հիմա, շատ ընտանիքներում ... նրանց հարցը: Սրանք այսօրվա ... ունեցող ... հարցեր են: Շատ ուսուցիչներ աշխատում են առանց վճարման, ոմանք չնչին գումար են ստանում: Իհարկե, նրանցից ոչ մեկը դա չի դիտում որպես զբաղմունք: Նրանք նվիրյալներ են, ոմանք իրենց ազգանվեր նպատակներ: Եւ եթե աշխատանքներում կան թերություններ, դա իրենց մեղքը չէ:

– Ուսուցիչների վերապատրաստման նպատակը հիմնականում տեղի դպրոցների վիճակին ծանոթանալն է,– ասում է Ուսուցիչների կատարելագործման համապետական ինստիտուտի սփյուռքահայ դպրոցների կաբինետի վարիչ, բանասեր Վիկտոր Մարտիրոսյանը: Իհարկե, այսօրվա դրությամբ հանրապետության պայմանները սուղ են, բայց կարծում եմ, որ շատ կարեւոր է խորհրդային սփյուռքի դպրոցներին դրամով օգնելը: Վերապատրաստման ժամանակ հիմնականում անենք ինչ պետք է ազգային դպրոցի ու ազգապահպանման շուրջ: Մեր կողմից նախաձեռնվել է, որ այսուհետեւ խորհրդային սփյուռքի դպրոցների ուսուցիչները մեր աշխատանքներին օգնեն: Շատ կարեւոր եմ համարում հաստատել երեխաների այցելությունը Հայաստան:

Վերապատրաստման եկած ուսուցիչների համար կազմված ծրագրից հետաքրքիր կլինի կարճ ժամանակամիջոցում տրամադրել փաստերը: Հիմնական շեշտը դրվում է խոսակցական լեզվի վրա:

Կազմակերպվել են հանդիպումներ ռուսաֆոնահայության հետ մշակութային կապի կողմերի, Հրաչյա Մինասյանի, լուսավորության նախարար Արեգ Գրիգորյանի հետ, ընդունելություն է կատարվելու Վեհափառի մոտ: Լինելու են նաեւ շրջագայություններ Հայաստանում:

Նրանց բոլորի խնդիրները գրեթե նույնն են: Չեզ ենք ներկայացնում մի քանիսին.

Ռոբերտ Հովհաննիսյան, ֆիզիկոս, աշխատում է Մոսկվայի ֆիզիկայի գիտահետազոտական ինստիտուտում:

– Աղեն երեք տարի է հայերեն եմ դասավանդում մեր խմբակներում, ներկայումս Մոսկվայում վեցերեք բացված բազմազգ դպրոցում, որը չունի ընտրային ուսուցիչներ: Պատրաստում եմ եւ փոքրերի, եւ չափահասների հետ: Ցուցաբերում եմ ոչ ստանդարտ մոտեցում եւ կարծում եմ, որ դա ճիշտ է:

– Ի՞նչ ծրագրով եք աշխատում:

– Ծրագիրը ես եմ մշակել, շարունակում եմ այն կատարելագործել, որովհետեւ չկան համապատասխան դասագրքեր, մեթոդական ուղեցույցներ: Համոզված եմ, որ այս վերապատրաստումը բավականին արդյունավետ կլինի: Այն մեթոդը, որով ես եմ աշխատում, այստեղ դրսեւորվում է. հիմնական ուշադրությունը դարձնել խոսակցական լեզվին:

– Ինչպիսի՞ արդյունքների եք հասել:

– Ինձ մոտ դասավորողները տառաճանաչ են, որոշ չափով արդեն խոսում են հայերեն:

– Ո՞վ է ձեզ վճարում:

– Ոչ–ոք:

– Ինչքա՞ն կարող եք այդպես աշխատել:

– Ես, իհարկե, դա անում եմ իմ հիմնական աշխատանքին զուգահեռ: Հակառակ դեպքում դժվար է առանց վճարման աշխատելը:

Կոսյան Սուսաննա

– Ինձ գործուղել է ՀՀ լուսավորության նախարարությունը Վլադիկավկազի կիրակնօրյա հայկական եւ թիվ 21 ռուսական դպրոցում աշխատելու, ուր կա հայերեն դասաժամ: Մասնագիտությամբ դասվար եմ: Մինչ այդ աշխատել եմ Երեւանի Ավ. Իսահակյանի անվան դպրոցում: Տեղափոխվել եմ ընտանիքով՝ ամուսնու եւ երկու երեխաներիս հետ: Այնտեղ հնարավոր չեղավ բնակարանի հարցը լուծել եւ մենք վարձով ենք ապրում: Ինձ վճարում է տեղի դպրոցը եւ հայկական մշակութային ընկերությունը, սակայն այն շատ քիչ է: Ցանկալի կլիներ, որ մեր լուսավորության նախարարությունը գոնե կիսով չափ հոգար առաջին անհրաժեշտ պայմանների մասին:

Պատրաստեց
ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԻԿՅԱՆԸ

ՀԱՑԱԴՈՒԼՆԵՐ ԵՒ ՆՍՏԱՑՈՒՅՑ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

Հարթակի վրա մի վրան, որի մեջ մի երկու դեռահասներ են՝ գոնե ցերեկային ժամերին: Երեկոյան՝ բամաշա անողների քանակին զուգահեռ նստացուցարարներն ավելանում են:

«Արցախ» հայրենակցական միության նախաձեռնությամբ հայտարարված նստացույցն է: Երեւանաբնակ արցախցիները պահանջում են Հայաստանի Գերագույն խորհրդից «չհրաժարվել 1989-ի դեկտեմբերի 1-ի որոշումից՝ այլապես հայ ժողովուրդը կզրկվի Արցախի նկատմամբ ունեցած տախանքատիրական իրավունքից»: Հեռարձիր մի պահանջ էլ կա՝ «Արցախի հարցը մտցնել նստաշրջան, որտեղ երեւա մեր խորհրդարանի կոնկրետ դիրքորոշումը»... Հայաստանի Գերագույն խորհրդից պահանջում են նաեւ հանրապետությունում հայտարարել արտակարգ դրություն, օգտագործել հնարավոր բոլոր քաղաքական քայլերը՝ Արցախի եւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջանների տարածքներն ու բնակչության անվտանգությունը, եւ անհապաղ (հենց հի՛մա, անմիջապե՛ս, տեղու՛մ) ստեղծել ազգային բանակ...

Ըստ հայտարարության՝ նստացույցը դիտի շարունակվի մինչեւ նշված պահանջներին Գերագույն խորհուրդը... պատասխան տա (պատասխանից առաջ ջնջված մի բառ կա)...

* * *

Հունիսի 10-ից Ազատության հրապարակում Մեսրոպ Ներսեսի Ներսիսյանը հացադուլ է հայտարարել, որի պահանջներն են (մեջբերում ենք նույնությամբ):

ա) Դատապարտել հայ ազգի այս ծանր վիճակի մեղավորներին:

բ) Դատապարտել Գետաշենը ու Մարտունաշենը բռնի տեղահանելը կազմակերպողներին: Տալ նրանց նյութական արժեքների եւ նստացուցարարների՝ իրականում դաշնակցության եւ ԱԻՄ-ի զինանոցից վերցված պահանջներին: Այն է՝ «անհապաղ հրավիրել... նստաշրջան՝ նվիրված Արցախի հիմնահարցի արդարացի լուծմանը», «խորհրդարանից՝ սատար կանգնել 1989-ի դեկտեմբերի 1-ի իր իսկ ընդունած որոշմանը՝ այլապես հայ ժողովուրդը կզրկվի Արցախի եւ հարակից Շահումյանի շրջանի ու Գետաշենի ենթաշրջանի նկատմամբ ունեցած տախանքատիրությունից»... Էլի՝ կանխել տեղահանությունը, ընդ որում՝ «տեղահանվածներին համապատասխան երաշխիքով վերադարձնելով իրենց բնակավայրերը», իսկ թե ով դիտի այդ երաշխիքն ապահովի՝ «տահանջներում» նշված չէ: Էլի՝ արտակարգ դրություն հայտարարել, էլի՝ օգտագործել բոլոր հնարավոր քայլերը, էլի՝ անհապաղ ստեղծել ազգային բանակ...

Մեսրոպ Ներսիսյանը (ձախից) եւ Անմեն Հովհաննիսյանը

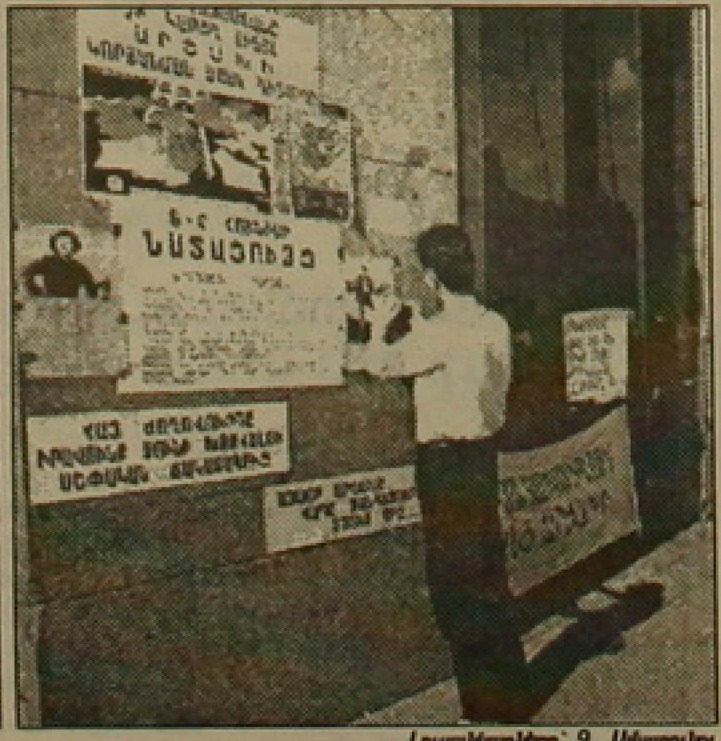

Լուսանկարները՝ Գ. Սիմոնյանի

փոխհատուցումը:

գ) Ազատ արձակել հայ գերեվարվածներին:

դ) Հաստատել Արցախը Հայաստանին միացնելու որոշումը:

«Ազգը» խոստանում է այս հացադուլի պահանջների իրականացման դեպքում անպայման տեղյակ պահել մեր ընթերցողներին...

* * *

Եւս մի հացադուլավոր՝ ինչպես նշված է, 4 երեխայի հայր՝ Անմեն Անդրանիկի Հովհաննիսյան: Անորոշ ժամկետով հացադուլ է հայտարարել հունիսի 12-ից: Նրա պահանջներն էլ հար եւ նման են մյուս հացադուլավորի պահանջներին:

Անմեն Հովհաննիսյանը խոստանում է, որ հացադուլը կդադարեցվի այս պահանջների իրականացումից հետո միայն: Բայց հիշողությունը լարելու դեպքում անգամ 1988-ից ի վեր հնարավոր չէ մտաբերել մի նստացույց կամ հացադուլ, որի պահանջները գոնե մասամբ բավարարվեին...

Լուրերը պատրաստեց ԱՆՆԱ ԽՈՒՐՑԵԼՅԱՆԸ

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Հուշամասյան»-ի ղեկավարությունը կոչ է անում չստորագրել պայմանագրեր Ադրբեջանի հետ

Հայ-ադրբեջանական ընդհարումների նոր ածի վերաբերյալ լուրջ մտահոգություն հայտնեց «Հուշամասյան» միությունը, որն ընդգրկում է նախկին քաղբանտարկյալներին եւ ստալինյան ճնշումների զոհերին: Միութենական պայմանագիրը ստորագրող հանրապետությունների ղեկավարներին եւ Գերագույն խորհուրդներին ուղղված հայտարարության մեջ մասնավորապես նշվում է, որ «հայ բնակչության բռնագաղթը իրականացնում են Ադրբեջանի ներքին գործերի մարմինները, իսկ հանրապետության բարձրաստիճան ղեկավարությունն օրհնում է այդ ոճրագործությունը»:

Հայտարարության մեջ ասվում է նաեւ, որ «Ադրբեջանի այսօրվա ղեկավարությունը չի հետեւում այն սկզբունքներին, որոնք պետք է Միութենական պայմանագրի հիմք հանդիսանան»:

«Մենք դիմում ենք հանրապետությունների բարձրագույն իշխանության մարմիններին, պահանջելով Ադրբեջանի հետ չկնքել ոչ մի պայմանագիր մինչեւ՝

1. չդադարեցվի խաղաղ բնակչության բռնագաղթը,

2. հնարավորություն չտրվի բոլոր գաղթականներին վերադառնալ իրենց տները,

3. Ադրբեջանի ղեկավարությունը չտա մարդու իրավունքներն ապահովելու երաշխիքներ»: ■

Հայաստանի Գորիսի շրջանի մի խումբ բնակիչների բաց նամակը

Ադրբեջանում բանտարկությունից ազատ արձակված Հայաստանի Գորիսի շրջանի 38 բնակիչներ հեռագիր են հղել «Օգոնյոկ» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Վիտալի Կորոտիչին եւ «Մոսկովսկիե նովոստի» ու «Արգումենտի ի ֆակտի» թերթերի գլխավոր խմբագիրներին՝ Եգոր Յակովլեւին եւ Վլադիսլավ Ստարկովին:

Նամակում ասվում է, որ նրանց ձերբակալել էին հայ-ադրբեջանական սահմանագծում զինծառայողների կողմից իրականացված անձնագրային ռեժիմի ստուգման գործողությունների ընթացքում:

«Մեկ ամիս խաղաղ ամանների, ծեծի, անմարդկային բռնության ենթարկվելուց հետո, մեզ ազատ արձակեցին: Սակայն մյուս պատանդների ճակատագիրը մնում է անորոշ:

Հաշվի առնելով այն, որ Ադրբեջանի քննչական մեկուսարաններում հայ ազգության կալանավորների նկատմամբ կիրառվում է դաժան վերաբերմունք, մենք կոչ ենք անում ձայն բարձրացնել Ադրբեջանի տարածքից մեր հայրենակիցներին դուրս հանելու եւ նրանց ազատ արձակելու օգտին: Իսկ ամենագլխավորն է,– նշվում է նամակում,– հանձնել քրեական գործերը երրորդ կողմին հետաքննելու համար»: ■

Կիրովական. հրդեհ թիվ 8 դպրոցում

Հունիսի 20-ին ժ. 16.20 քաղաքի հրշեջ պահպանությունում ահազանգ ստացվեց. այրվում էր թիվ 8 դպրոցը: Ցավոք, 14 սենյակներից միայն 5-ը հաջողվեց մասնակիորեն փրկել: Այրվել է սենյակներում եղած համարյա ամբողջ գույքը: Հրդեհը ծագել է ջեռուցում անցկացնելու նպատակով զոդման աշխատանքներ կատարելիս: Բարեբախտաբար, մարդկային զոհեր չկան: ■

Բաց նամակ «Ազգ»-ի խմբագրությանը

1991 թ. հունիսի 6-ին Նախարարների խորհրդի գործերի կառավարիչը հայտնեց, թե «Հրազդան» հյուրանոցային տնտեսության տնօրեն պրն. Ագիկ Միքայելի Կարապետյանն ազատվում է պաշտոնից, բոլշևիկի անցնելու կապակցությամբ:

Հյուրանոցի անձնակազմը, առնելով այդ լուրը, անմիջապես գումարեց արհմիության արտահերթ նիստ. 160 անդամներից 130-ը հավաքվեցին եւ որոշեցին ընդդիմանալ Նախարարների խորհրդի գործերի կառավարիչ Հ. Հակոբյանի որոշմանը, նույնիսկ դիմել գործադուլի, մինչեւ նախկին տնօրենի վերադարձը:

Անձնակազմի պահանջով գործերի կառավարիչն ու նրա տեղակալը եկան «Հրազդան», սակայն բավարար պատասխան չտվեցին բարձրացված հարցերին: Հյուրանոցի աշխատողները երախտապարտությամբ են հիշում Ագիկ Կարապետյանին, որ 16 տարի շարունակ, հյուրանոցի հիմնադրման օրից ի վեր, հոգատարությամբ է ղեկավարել բոլորին: Նույնիսկ հյուրանոցում ապրող արտասահմանյան հյուրերն ու սփյուռքահայերը անտարբեր չմնացին, նրանք իրենց ստորագրությունները դրեցին աշխատողների առաջ քաշած պահանջների տակ: Նույնպիսի բողոք հայտնեց նաեւ «Հրազդան» հյուրանոցի մոսկովյան մասնաճյուղը:

Անձնակազմը վճռել է մինչեւ վերջ կանգնել Ագիկ Կարապետյանի թիկունքին:

Ցավը նրանում է, որ Ա. Կարապետյանին զրկել է փոխարինելու Նախարարների խորհրդի կողմից օրերս նշանակված առեւտրի նախարարը, որը հյուրանոցային համակարգից անտեղյակ է:

Ցավալի է նաեւ, որ անձնակազմը համոզվեց, թե ժողովրդավարություն չկա, թե պայքարը սոսկ պրոոների համար է:

«Հրազդան» հյուրանոցային տնտեսության վարչություն

Հայ ժողովուրդը թեեւ ծանր կացության մեջ, կանգնած է մեծ ապագայի շեմին

ասում են եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի անդամները

Հունիսի 13-ից Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի հրավերով Հայաստանում էր գտնվում Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի և Եվրոպական եկեղեցիների համաժողովի պատվիրակությունը: Պատվիրակության անդամները հանդիպեցին Վեհափառ Հայրապետի, խորհրդարանի նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի և պաշտոնական այլ անձանց հետ: Ինչպես հունիսի 19-ին Հայաստանի Գերագույն խորհրդում տեղի ունեցած այդ պատվիրակության մամլո ասուլիսում լրագրողներին տեղեկացրեց պատվիրակության ղեկավար հոգեշնորհ դոկտոր Ջորջ Ցեցիսը, այցի նպատակներն էին. երկրագնդի 400 մլն քրիստոնյաների խոր մտահոգությունն ու համերաշխությունը հայտնել հայ ժողովրդին Հայաստանում ու Ղարաբաղում ստեղծված ծանր կացության առթիվ, ուսումնասիրել իրավիճակը Ղարաբաղում և Ադրբեջանի հայաբնակ շրջաններում, ծանոթանալ Հայաստանում տիրող իրավիճակին, հասկանալ այն իրադարձություններին, որոնք տեղի են ունեցել Հայաստանի խորհրդարանի կողմից Անկախության հռչակագիրն ընդունելուց ի վեր, առաջարկել հայ ժողովրդին եկեղեցիների օգնությունը, ելնելով ամբողջ ոլորտում արդարություն և խաղաղություն հաստատելու անհրաժեշտությունից:

Պատվիրակության համար ստեղծվել էին բոլոր պայմանները Ադրբեջանից տեղահանվածների, Հայաստանի սահմանամերձ գյուղերի բնակչության, նաև պատանդների ազգականների հետ հանդիպելու համար: Գերաշնորհ Դուէյն Էփսը (ԱՄՆ) ասաց, որ պատվիրակության անդամները մեծ տպավորություն են ստացել խորհրդարանի և կառավարության անդամների պրոֆեսիոնալ մակարդակից, և շատ ուրախալի է, որ Հայաստանը պատկանում է սակավաթիվ այն այն երկրներին, որոնք ընդունել են մարդու իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող միջազգային փաստաթղթերը, որոնք թույլ են տալիս միջազգային կազմակերպություններին վերահսկել մարդու իրավունքների պահպանումը այս կամ այն երկրում:

«Մենք ցնցված ենք տեղահանվածների և սահմանամերձ գյուղերի բնակիչների հետ ունեցած մեր հանդիպումներից: Մարդիկ ամենասկզբից դիմել են ազերի իշխանություններին և խորհրդային բանակին իրենց պաշտպանելու խնդրանքով, բայց մերժվել են», ասում էին պատվիրակության անդամները: «Ազգ»-ի այն հարցին, թե ինչպես է գնահատում արտասահմանյան մամուլի կողմից Հայաստանում և Արցախում իրադարձությունների լուսաբանումը և արդյոք բախումը ունի՞ կրոնական կամ էթնիկական արմատներ, Գերաշնորհ Դուէյն Էփսը պատասխանեց.

Լուսանկարը՝ Մ. ՇԱՀԲԱԶՅԱՆԻ

«Միջազգային մամուլը մակերեսորեն է անդրադարձել Ղարաբաղյան իրադարձություններին: Փոխվել է հիմա այդ վերաբերմունքը թե ոչ, ինքներդ պիտի դատեք:

Անդրադառնալով հայ-ադրբեջանական բախումներին, պիտի նշեմ, որ մենք հենց սկզբից էլ համոզված էինք, որ դրանք կրոնական բնույթ չունեն, բայց կան էթնիկական որոշ տարրեր: Երբ մենք խոսում էինք տեղահանվածների հետ, նրանք ասում էին, թե երկար տարիներ Ղարաբաղում հայերը և ազերիները խաղաղ են ապրել: Երբ տեղական իշխանությունները Ղարաբաղում տապալվեցին, և բնականաբար, արդեն չէին կարող հսկել իրավիճակը, սկսվեցին էթնիկական բախումները: Սակայն, դա բնավ էլ չի նշանակում, որ մենք չպետք է վերլուծենք քաղաքական պատճառները»:

Մինչ այդ, գերաշնորհ Դուէյն Էփսը արդեն նշել էր, թե գլխավոր խնդիրը Լեռնային Ղարաբաղում տեղական իշխանությունների բացակայությունն է:

Մամլո ասուլիսից հետո էլ չավարտվեց զրույցը պատվիրակության անդամների հետ: Գերաշնորհ Վիգեն վրդ. Հայկազյանը Շվեյցարիայից, անդրադառնալով «Ազգ»-ի հարցին, ասաց, որ Եվրոպայում, մասնավորապես Ֆրանսիայում և Շվեյցարիայում, մամուլը մեծ տեղ է տվել Հայաստանում և Արցախում տեղի ունեցող իրադարձություններին:

Գերաշնորհ հայրը օրինակ բերեց ֆրանսիական «Լը Մոնդ»-ում տպագրված խմբագրականը՝ նվիրված մայիսյան իրադարձություններին: *«Իսկ Շվեյցարիայում,* ասաց Վիգեն վրդ. Հայկազյանը, *երկիրը, ժողովուրդը, թերթերը հատուկ ուշադրություն են դարձնում Հայաստանին»,* ավելացնելով, որ շվեյցարական թերթերը Արցախը ներկայացնում են որպես Հայաստանի պատմական տարածք:

Ի՞նչ պետք է անեն պատվիրակության անդամները, որի կազմում, բացի վերոհիշյալ անձանցից, ընդգրկված էին եպիսկոպոս Ռոլֆ Կոպպը Գերմանիայից, պրն. Հուբերտ վան Բեեկը Հոլանդիայից և տիկ. Թենի Փիրրի-Սիմոնյանը՝ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի կրթական ծրագրերի տնօրենը, հայության ողբերգությունն աշխարհին ճշմարտացիորեն ներկայացնելու համար:

Ինչպես նշեց գերաշնորհ Էփսը, եկեղեցիները չեն կարող փոխել այս իրավիճակը:

Սակայն եկեղեցիները պիտի դիմեն իրենց երկրների կառավարություններին խորհրդային ղեկավարության վրա ճնշում բանեցնելու խնդրանքով, որպեսզի վերջինս ազատ արձակի հայ պատանդներին, դադարեցնի հարձակումները խաղաղ հայ գյուղերի վրա, մարդկանց անվտանգության և իրավունքների երաշխիքներ ստեղծի: Մենք պիտի հիշեցնենք ԽՍՀՄ կենտրոնական իշխանություններին, որ նրանք պարտավոր են պահպանել իրենց քաղաքացիների իրավունքներն ու անվտանգությունը:

Մենք ունենք բռնագաղթվածների և տուժվածների ցուցմունքներ և այլ փաստաթղթեր, և խորապես կվերլուծենք դրանք: Պատրաստված հաղորդագրությունները կհանձնվեն մեր ղեկավարությանը, նաև Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, կառաքվեն բոլոր եկեղեցիներին, որոնց մենք կդիմենք կոչով՝ միացնելով իրենց ուժերը, աղոթել հայ ժողովրդի համար, որն այսօր, թեև ծանր կացության մեջ է, բայց կանգնած է մեծ ապագայի շեմին, ավարտեց իր խոսքը գերաշնորհ Էփսը:

ԳՈՒՐԳԵՆ ԽԱՉԱՏՅԱՆ

Արամ Գալայճեան Կիպրոսի երեսփոխանական ժողովի անդամ

Նիկոսիա. Յարձ Տէր Բարսեղ. «Սայփրիս ուիքլի» շաբաթաթերթի խմբագիր

Կիպրոսի երեսփոխանական ժողովին մէջ 1982-էն ի վեր հայ համայնքի ներկայացուցիչ Արամ Գալայճեան վերջերս վերընտրուեցաւ երեսփոխան, քուէներու մեծամասնութեամբ, իր մրցակիցին՝ տիկ. Աննա Աշճեանի դիմաց: Ընտրութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ:

Գալայճեան, այժմ 54 տարեկան, կիպրահայ համայնքին մէջ յայտնի անձնաւորութիւն մը եղած է 1960-էն ի վեր, երբ, 23 տարեկանին, ատենապետ ընտրուած է ՀԲԸ Միութեան Լառնաքայի մասնաճիւղին, իր պաշտօնին մէջ մնալով մինչեւ 1976: Երեք տարի ետք ատենապետ եղած է ՀԲԸՄ-ի կողմէ ֆինանսաւորուած Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան վարչական մարմինին:

1982-ին ան ընտրուեցաւ երեսփոխան եւ խոստացաւ աշխատիլ կիպրահայ պզտիկ, բայց գործօն համայնքին միութեան համար, իբրեւ երեսփոխան կառավարութենէն ստացած իր ամբողջ եկամուտը յատկացնելով հայ համայնքի պէտքերուն: Յարգելով իր երկու խոստումները, ան իր ամսականներէն ցարդ յատկացուցած է 57 հազար կիպրական ոսկի (140 հազար ամերիկեան տոլար) եւ միաւորած է հայ համայնքը, գրեթէ նուազեցնելով տարբերութիւններն ու հակառակութիւնները, մանաւանդ պատանիներու միջեւ:

Իրենց հօր՝ Ռուբէն աղայի յիշատակին, Արամ եւ եղբայրը՝ Պետրոս, կառուցած են «Գալայճեան» տարեցներու հանգստեան տուն: 1915-էն ետք, Կիպրոս հաստատող Ռուբէն աղայի փափագը եղած է օգտակար ըլլալ իր ազգակիցներուն:

Կիպրոս, հայրենիքի ամենամօտ երկիրներէն մէկը ըլլալով, Գալայճեան կը ձգտի կապերը զօրացնել եւ համագործակցութիւն առաջացնել հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ:

Իր անմիջական ծրագիրներէն է խորհրդակցական մարմնի մը կազմութիւնը, լսելու համար քաղաքական բոլոր խմբաւորումներուն տեսակէտներն ու գաղափարները, ինչ որ կրնայ օգտակար ըլլալ հայրենիքի հետ մշակելիք իր կապերուն:

Իր վերընտրութիւնը շնորհաւորող առաջին անձերէն եղան Կիպրոսի նախագահն ու ներքին գործոց նախարարը: Ասիկա մեծ ուրախութիւն եւ վստահութիւն պատճառեց Գալայճեանին, հակառակ անոր որ Կիպրոսի ղեկավարները հայերը օտար չեն սեպեր, այլ կղզիին մէկ մասը, որ յոյն երկրացիներու կողքին կը պայքարի Կիպրոսի հարցին արդար լուծման համար: *«Այս ի մտի ունենալով, լաւագոյնս պիտի ընեմ ձեր ձայնը աւելի լսելի դարձնելու պաշտօնական շրջանակներէն ներս»,* յայտնեց ան:

Գալայճեանի միջոցով, Կիպրոսի կառավարութիւնը Ապրիլ 24-ը ընդունեց «Ազգային յիշատակութեան օր»: Ան յաջողեցաւ աւելցնել հայ աշակերտներու յատկացուած պետական թոշակը: Կառավարութիւնը այժմ նոր ծրագիրներ պատրաստած է հայկական նախակրթարան դպրոցներ կառուցելու Լառնաքայի եւ Լիմասոլի մէջ: ■

Բաքվի հեռուստատեսության «խաչագործությունները»

Ամեն երեկո, «Ժամանակ» ծրագրից անմիջապես հետո, Բաքվի հեռուստատեսությունը ցուցադրում է հայ գերիներին, աշխատելով թաքցնել կապտուկները: Հունիսի 16-ին Բաքվում բավական ժամանակ տրամադրեց Ստեփանակերտի միլիցիայի մայոր Հրաչիկ Շահբազովին, որին Ադրբեջանի ՊԱԿ-ի աշխատողները դավադրաբար ձերբակալել էին ամսվա սկզբին:

Երկու օր է հայ միլիցիոների դիակը արդեն հանգչում է Արցախի գերեզմանատանը, իսկ Բաքվում դեռևս մաղձոտ ներկայացնում էր նրան հեռուստաէկրանի առաջ և մեղադրում, թե Ստեփանակերտի Պուշկինի փողոցի վրա 1988 թվին երկիցս ադրբեջանցիների տները Շահբազովը չի պաշտպանել և իր նույնիսկ ղեկավարել է այդ գործը: Ներկայացվում է որպես հանցագործ և լռում, թե ո՞ւր է նա և ի՞նչ բարբարոսության է ենթարկվել:

Ներկայացվում են նաև տասնյակներով հայ գերիներ, որոնց ստիպում են հայհոյել Հայաստանին ու հայաստանցիներին, Զ. Բալայանին ու այլոց, էկրանի առաջ ասել, թե իրենք առաջ շատ երջանիկ էին և հիմա էլ ուզում են ենթարկվել Ադրբեջանի սահմանադրությանը: Պատահում են գերիներ, որ չդիմանալով կտտանքներին ու ստորացումներին, հասցեներ և անուններ են հայտնում:

Ամեն երեկո այսպիսի դասեր են տալիս արցախահայությանը, որը զրկված է Երևանի հեռուստածրագիրը դիտելու և լրագրերը կարդալու հնարավորությունից: Ընկճված ժողովուրդը հաշտության բանակցությունների ավարտը ընկալում է որպես ծանր մի լուծ և մտածում է հիմնականում կամ զոհվելու, կամ փախուստի մասին: Ելք չի տեսնում, բայց դիմանում է:

Սեփ. թղթ.

«Մենք պատրաստ ենք վճարելու անկախության գինը»

Վերջերս ԱՄՆ-ում էին գտնվում Հայաստանի Գերագույն խորհրդի պատգամավորներ, լրատվության հարցերի հանձնաժողովի նախագահ Մերուժան Տեր-Գուլանյանը և Կումայրիում տեղակայված «Ամուրուրալմիքստրոյ» շինարարական կազմակերպության ղեկավար Լեոնիդ Պոլոնսկին:

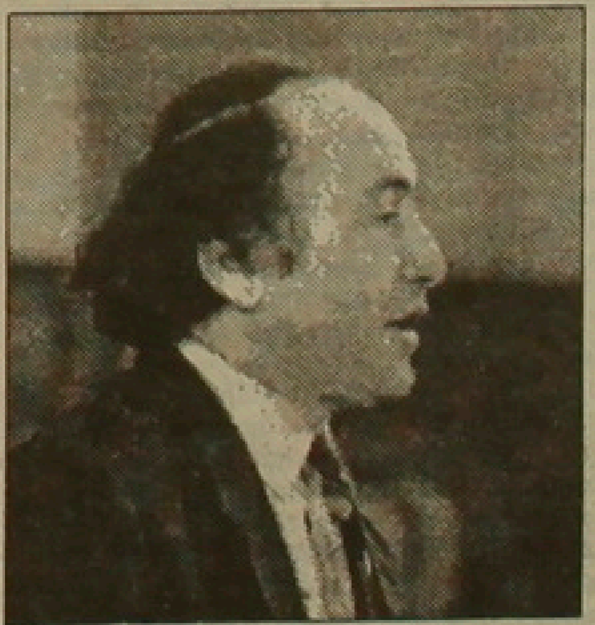

Հայաստանի խորհրդարանի անդամները մեկնել էին խորհրդային պատվիրակության կազմում՝ ԽՍՀՄ-ում և ԱՄՆ-ում Վիլյամ Սարոյանի հիշատակին նվիրված նամականիշի լույս ընծայման կապակցությամբ:

Բնական է, որ ամերիկացիներին հետաքրքրում էին Հայաստանի սահմաններին խորհրդային բանակի ագրեսիայի, Գետաշենի, Մարտունաշենի, Արցախի հայության տեղահանման, քաղաքական իրավիճակի հետ կապված հարցերը:

Պատգամավորները բազմաթիվ հանդիպումներ ունեցան ամերիկյան հասարակայնության, քաղաքական գործիչների, ինչպես նաև մամուլի ներկայացուցիչների հետ:

Այդ այցելությանն անդրադարձավ Պասադենայի «Սթար Նյուզ» թերթը, Ջենիս Լուզերի «Խորհրդային Հայաստանը աղետի մեջ չէ, ասում են տեղացիները» հոդվածով, որը ձեզ ենք ներկայացնում թարգմանաբար:

Թեև, ավելի քան 40 հայեր են սպանվել Խորհրդային բանակայինների կողմից մայիս ամսվա ընթացքում, բարձրաստիճան հայ պաշտոնյան վկայում է, թե քաղաքական իրավիճակը խորհրդային այդ հանրապետությունում այնքան ծանր չէ, որքան դա թվում է առաջին հայացքից:

«Չնայած Մոսկվայի ճնշմանը Հայաստանի վրա, իրավիճակը անհույս չէ», ասել է Հայաստանի Խորհրդարանի լրատվության հանձնաժողովի նախագահ Մերուժան Տեր-Գուլանյանը:

Նա 5 օր անցկացրել է Պասադենայում, ուր, ինչպես ինքն է վկայում, աշխատել է պատմել տեղաբնակ հայերին ճշմարտությունը Հայաստանում տեղի ունեցած վերջին իրադարձությունների մասին:

«Ես կոչ արեցի նրանց, որ խուճապի չմատնվեն և հոռետես չլինեն, այլ փնտրեն ուղիներ իրենց բիզնեսը Հայաստանում անելու և երկրի վերակառուցմանը օգնելու նպատակով»:

Ինչպես հաղորդվել էր, վերջերս 40-ից ավել հայեր սպանվել էին խորհրդային և ազերի զինված միավորումների կողմից, և այդ իրադարձությունները դրդեցին կոնգրեսական Դէյվիդ Դրեյերին և 100 իր գործընկերներին բողոքի նամակ հղել ԽՍՀՄ պրեզիդենտ Միխայիլ Գորբաչովին:

«Մարդիկ Հայաստանում կարիք չունեն հագուստի, նրանց պետք են նոր տեխնոլոգիաներ», ասում է Տեր-Գուլանյանը:

Նախկինում լրագրող, որ դուրս է եկել կոմունիստական կուսակցությունից 1988-ին, Տեր-Գուլանյանն ասել է, թե սկսել է զբաղվել քաղաքականությամբ իր հայրենիքում զարգացող դեմոկրատական շարժմանը մասնակցելու համար:

Նա ընտրվել է Հայաստանի Խորհրդարանի անդամ 1990-ի պատմական ընտրությունների ընթացքում, երբ ընտրողները հաղթանակ տարան բարձրաստիճան կուսակցական ղեկավարների նկատմամբ:

«Անկախության ճանապարհին կլինեն և արնահեղություններ, և զոհեր: Ոչ ոք չի կարող խուսափել դրանից: Մենք պատրաստ ենք վճարել այդ գինը», ասել է Տեր-Գուլանյանը: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՄԵՆԱՏԻՐԱԿԱՆ ԱԽՈՐԺԱԿՆԵՐ

Սկիզբը խլրտային՝ բայց արդէն այսօր բացայայտ քարոզչութիւն մը կը մղուի հայրենի նորաստեղծ իշխանութիւններուն վարած քաղաքականութիւնը վարկաբեկելու համար։ Օրէ օր, երբ արտաքին տնտեսական ճնշումներու եւ ռազմական բռնութիւններու միջոցաւ կը փորձուի ժողովուրդը համոզել ներկայ իշխանութիւններու «անատակութեան» մասին, բաց կ՚առնեն քննադատութիւնները, որպէսզի հայրենի ղեկավարներուն դժուարութիւնները քաղաքական շահատակումի ենթարկուին։

Բարեբախտաբար, Հայաստանի տառապող այլ տոկացող, իսկ արտասահմանի գիտակից լայն շրջանակները համոզուած են, թէ ներկայ դժուարութիւններուն մեծամասնութիւնը անցեալի ժառանգութիւն մըն է, իսկ մնացեալը արուեստականօրէն ստեղծուած՝ տապալելու համար այս իշխանութիւնը։ Տեղ մը կը միանան բոլոր քննադատները, թէեւ տրամագծօրէն տարբեր նպատակներով կը քննադատեն իշխանութիւնը։ Կեդրոնական իշխանութիւններն ու զանգուածային լրատուութեան միջոցները քաղաքական արշաւի լծուած են պարտադրելու մեզի, որ յետս կոչենք անկախութեան հռչակագիրն ու ստորագրենք Միութենական նոր դաշնագիրը, անդին տապալած Կոմունիստ կուսակցութիւնը իր «երիցս թշնամի» անցեալի հակառակորդին մէջ գտած է դաշնակից մը եւ միասնական «համերգ»-ին կը բերէ իր մասնակցութիւնը։ Ուրիշներ, այս խառնակ վիճակին մէջ «սպարապետութեան» երազներով կը սնանին...

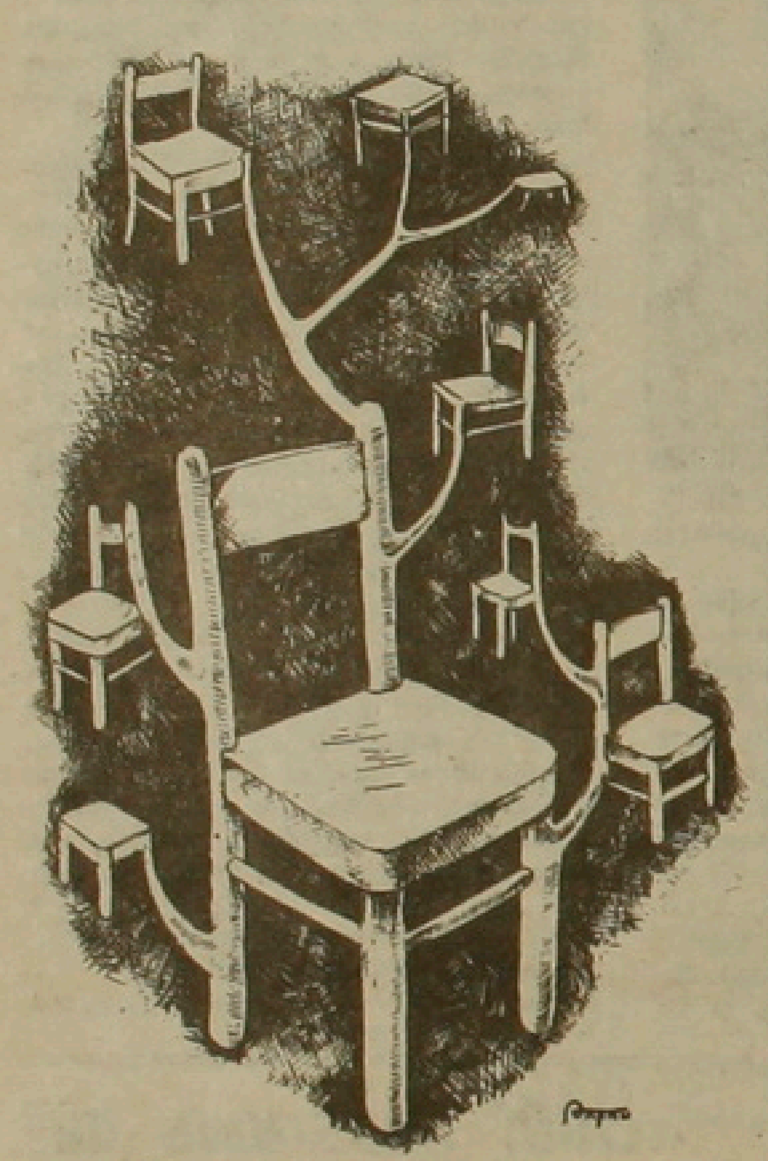

Ծաղրանկարը՝ Սարգիս ԹՈՐՈՍՅԱՆԻ

Առանց բացատրելու ո՞ւր, ի՞նչպէս եւ ե՞րբ իրենց ազգային պատասխանատուութիւնները չեն տեսներ հայրենի իշխանութիւնները, արտասահմանի քաղաքական արշաւին թմբկահարները միտքեր կը պղտորեն այսպիսի անպատասխանատու գրութիւններով.– *«Իսկ ո՞վ կը համարձակի տեսնել եւ յայտարարել, թէ մեր երկրին նորընծայ վարիչները բառին գաղափարական իմաստով մերկ են ազգային պատասխանատուութեան զգացումէն՝ ան խուսափում չունի «հայրենադաւութեան խարան»էն։*

«Նորընծայ վարիչնե՞ր»։ Որո՞նք են անոնք։ Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեա՞նը, վարչապետ Վազգէն Մանուկեա՞նը, Բաբգէն Արարքցեա՞նը, Գագիկ Յարութիւնեա՞նը, Ռաֆայէլ Ղազարեա՞նը, որոնցմէ չորսը բռնատիրութեան ամէնէն դաժան պայմաններուն տակ ժողովուրդ մը առաջնորդեցին, բանտարկուեցան եւ այսօր արդար գնահատութեամբ մը կը նկատուին, ամբողջ Սովետական Միութեան ազատագրական շարժումի նախակարապետներէն։ Իշխանութեան գլուխ գտնուող ՀՀՇ-ի մէջ այսօր կան նաեւ պատեհապաշտներ, եւ պաշտօնի կոչուած անատակներ, սակայն քաղաքական որեւէ կազմակերպութիւն տարրական իմաստութիւնը պէտք է ունենայ ամբողջ իշխանութիւնը չորակելու «նորընծա»ներ կամ «ազգային պատասխանատուութեան զգացում»է պարպուածներ։ Իսկ ո՞վ պիտի սորվեցնէ եղեր «ազգային գիտակցութիւնը» Հայաստանի վարիչներուն։ Պէյրութի, Աթէնքի կամ Լոս Անճելըսի մէջ փափուկ բազկաթոռներու մէջ իմաստութիւն բաժնող... քաղաքագէտնե՞րը։ Երբ այդքան իմաստութեամբ յուռթի էին իրենց ուղեղները, արդ պէտք է սկսէին այդ իմաստութենէն բաժին մը հանել սփիւռքին, որպէսզի 70 տարուան մէջ վերջ գտնէին ազգային մեր քէներն ու ոխերը, ատելութիւններն ու երկպառակութիւնները։ Բայց աւա՜ղ։ Այնքա՜ն իմաստուն են, որ երկպառակութիւն սերմանելու իրենց 70 տարուան փորձը այսօր փոխադրած են Հայաստան... ազգային պատասխանատուութեան գիտակցութենէ առաջնորդուած...

Հայրենի իշխանութիւններուն դիմագրաւած դժուարութիւններուն մէջ խոշոր բաժին մը ունին սփիւռքի եւ հայրենի որոշ հոսանքներ եւ խմբակցութիւններ, որոնք հակադրուելով իշխանութեան վարած ռազմավարութեան, տակտիկական քաղաքականութեան, ոչ միայն խանգարեցին, այլեւ անուղղակիօրէն օժանդակած եղան հակառակորդին։ Մինչ հայրենի իշխանութիւնները Գետաշէնի ու Մարտունաշէնի հարցը կը ներկայացնէին իբրեւ ինքնապաշտպանութեան գործողութիւններ, անդին հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ կուսակցական քարոզչութիւն կը մղուէր մարտիկներու կուսակցական պատկանելիութեան մասին։ Այսօր դժուար է ըսել, թէ քանի՞ հոգի նահատակուեցան։ Միգուցէ 50 կամ 60։ Բայց ի՞նչպէս բացատրել «ազգային պատասխանատուութեան» ո՞ր գիտակցութենէն մեկնած կ՚առանձնացուէին միայն 5-ը, մահազդներ կը տրուէին, հոգեհանգստեան արարողութիւններ կը կատարուէին միայն այդ 5 նահատակներուն համար։ Չենք հասկնար այս անմտութիւնը։ Ի՞նչ կը շահինք պնդելով, որ դուրսէն մարտիկներ կը կռուին Գետաշէնի մէջ։ Կ՚ուզէի՞նք տկարացնել Հայաստանի պատասխանատուներուն դիրքը Կեդրոնին ու Ադրբեջանի դիմաց։

Ու հիմա, քողարկելով պատասխանատուութեան իրենց բաժինը, ամբաստանութեան տակ կ՚առնուին հայրենի իշխանութիւնները։ Ճշմարտութիւնը այլափոխելու աւելի պայծառ օրինակ մըն է սա մէկը.– «Հայրենադաւութեան» կեղտաջուրին վերջին զոհերը Հայաստանի Խորհրդարանին այն անդամներն ու խմբակցութիւններն են, որոնք հասկնալի ցասումով դաւաճանութիւն որակեցին Արցախն ու Գետաշէնը անպաշտպան ձգելու հայրենի այժմու իշխանութեան ընթացքը։»

Հայրենի իշխանութիւնները ի՞նչ կրնային ընել եւ ի՞նչ չըրին, որպէսզի համարձակութիւնը ունենանք «դաւաճանութիւն» որակելու իրենց ընթացքը։ Այսպիսի անպատասխանատու ածականներով մենք միայն բացայայտած կ՚ըլլանք քաղաքական մեր մերկութիւնը։

Ղարաբաղեան հարցը հասած է այնպիսի փակուղիի մը առջեւ, որ զինուորական գործողութիւններով կարելի չէ լուծել զայն։ Մանաւանդ կարելի չէ լուծել «Ղարաբաղի ազատագրութեան մարտիկներ» անունով խմբակի մը կատարած կասկածելի գործողութիւններով, որուն շնորհալից արձագանգումը արտասահմանեան մամուլին մէջ միմիայն կրնայ լրացնել Մոսկուայի եւ Ադրբեջանի հայ գրոհայիններու մասին թեզը։

Մենք պիտի շարունակենք մերկացնել հայրենի իշխանութիւնները վարկաբեկելու մանկամիտ քաղաքականութիւնը։ Ասիկա, ոչ որպէս հաւատարմագիր ներկայ իշխանութեան, այլ որպէս հաստատագիր՝ օրհասական պահուն հայրենիքի կողքին կանգնելու մեր անտեղիտալի վճռականութեան։ Այս իշխանութեան տապալումով, մենք չենք տեսներ գալուստը աւելի լաւին։ Ընդհակառակը, լարուած թակարդ մը կայ, վերադառնալու մենատիրութեան՝ այսպէս կոչուած «քոալիսիոն» կառավարութեան մը ստեղծումով։

Հայրենի ժողովուրդը, որ անցեալ 70 տարիներուն ըմպեց մենատիրութեան դառն բաժակը, պէտք չհանդուրժէ, որ իշխանութիւնը գրաւեն ուրիշ մենատէրեր...։

Խմբագրական «Նոր օր»ի,
12 Յունիս 1991

Թուրքիայի մուտքը ՆԱՏՕ Կորեայի միջոցով եւ Եւրոպա մտնելու փորձերը քրդերի միջոցով

Կորեական պատերազմի ավարտից հետո մի այլ պատերազմ սկսվեց, որն ակնհայտորեն ցույց տվեց, թե ինչպես պետք է տիրապետել դաժան ու կործանարար ընդհարումներից քաղաքական շահեր քաղելու արվեստին։ Ամերիկյան զինված ուժերի զորավար Դուգլաս Մաքարթուրը բարձր էր գնահատում թուրքական զինված ուժերի դերը կորեական պատերազմում, գովաբանում նրանց խիզախությունը՝ նշելով, որ թուրքական զորքերը *«հավասարազոր էին Ամերիկյան միացյալ ուժերին»*։

Թուրքիայի այսօրինակ զոհը կարծես հստակ նախապատրաստական քայլ էր, որ հեշտացրեց նրա մուտքը Հյուսիս-Ատլանտյան բլոկ։ Երկրի աշխարհագրական-քաղաքական եւ ստրատեգիական դիրքը հնարավորություն ստեղծեց, որպեսզի այն մի յուրահատուկ կամուրջ դառնա Արեւմտյան բլոկի երկրների համար եւ ճանապարհ հարթի դեպի Արաբական ռեգիոն, հատկապես այն բանից հետո, երբ Թուրքիան լրտեսական կայաններում կիրառեց ավանդական ռազմական տեխնոլոգիան։

Թուրքիան իրագործում է Արեւմտյան բլոկի ձգտումները, չնայած իր բարդ աշխարհագրական դիրքին։

Ասեկոսեներ են սկսվել Պարսից ծոցի պատերազմում Թուրքիայի [illegible] դերի մասին։ Վերջինս համառորեն ձգտում է Եւրոպական ընդհանուր շուկա մտնել։ Մի հարց է ծագում, սակայն, արդյոք Թուրքիան խորամանկություն չի՞ դիմում քրդական հարցում, նպատակ ունենալով Միջազգային միացյալ ուժերը լարել Իրաքի դեմ եւ «կոտրել» Եւրոպական ընդհանուր շուկայի անդամությունը։

Անկարայի մուտքը Եւրոպական ընդհանուր շուկա որոշ օբյեկտիվ պատճառներով հիշեցնում է նրա մուտքը Հյուսիս-Ատլանտյան բլոկ։ Ակնհայտ է, թե Թուրքիան բազմաթիվ դժվարությունների եւ վտանգների առջեւ է կանգնելու, երբ ուզենա օգտագործել քրդական հարցը, Եւրոպայի դիվանագիտական շրջանակները մտնելու ձգտումներն իրագործելու համար։ Հենց քրդական հարցն էր, որ Անկարային հնարավորություն ընձեռեց Եւրոպական «մայրցամաք» ներթափանցելու։ Սա Թուրքիայի համար բարդ եւ խճճված խնդիր է։ Սակայն շատ մեծ տարբերություն կա կորեական պատերազմի եւ քրդական հարցի միջեւ։ Առաջինը վերաբերում էր միայն Թուրքիայի արտաքին քաղաքականությանը, եւ վտանգ չկար, որ կխախտվի երկրի ներքին միասնությունը։ Իսկ քրդական հարցի բազմաթիվ ճյուղավորումները ներթափանցում են երկրի ներքին քաղաքականության խորքը։ Օսմանյան կայսրության սահմանների հետզհետե կրճատումը կանգ առավ միայն երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո, այնպես որ Թուրքիան շատ մտահոգված է երկրի սահմաններն անխախտ պահելու համար։ Քրդական հարցը, սակայն կրկնակի հակասություն է մտցնում Թուրքիայի եւ՛ ներքին, եւ՛ արտաքին քաղաքականության մեջ։ Այն, կարծես մի յուրօրինակ ցուցիչ է, մասնավորապես Թուրքիայի եւրոպամետ քաղաքականության համար, եւ ընդհանուր առմամբ՝ նրա միջազգային քաղաքականության համար։

Թուրգութ Օզալի այսպիսի «հյուրընկալ» վերաբերմունքը քրդերի նկատմամբ սկիզբ է առնում Պարսից ծոցի պատերազմից առաջ, երբ մեկ տարի էր անցել Իրաքի եւ Իրանի 1988 թ. ամռանը կնքված զինադադարի պայմանագրից։

1988-ին Իսպանիան եւ Պորտուգալիան Եւրոպական ընդհանուր շուկա մտան Թուրքիայից առաջ, թեեւ վերջինս տարիներ առաջ էր հայտարարել իր այս ցանկության մասին։

Ակնհայտ է, որ 1989-ին ծագած քրդական հարցն իր ճյուղավորումներով՝ իրաքյան եւ թուրքական, որը որոշ չափով փոխեց իրադրությունը երկրի ներսում, արմատական հեղաշրջում առաջացրեց Թուրքիայի պետական քաղաքականության մեջ, այն քաղաքական գծի, որին Թուրքիան հարում էր 70-ականների սկզբից։ 1976 թ. Անկարան Բաղդադի հետ Միացյալ անվտանգության պայմանագիր կնքեց, որը երկուսին էլ իրավունք էր տալիս հետապնդել եւ ճնշել քրդական անջատողական տրամադրություններ ունեցող խմբավորումներին, որոնք հաճախ անսպասելի հարձակումներ էին գործում մի երկրից մյուսը։ Հենց Անկարան էր, որ բազմիցս պնդել էր, որպեսզի Բաղդադի հետ փոխհամաձայնության զար այդ պայմանագիրը կնքելու հարցում, եւ դրանով իսկ հնարավորություն ունենար հետապնդելու եւ ծերբակալելու քրդական աշխատավորական կուսակցության մարտիկներին, Իբրահիմ Ասլանի գլխավորությամբ։ Այս կուսակցությունը կոչեր է անում անջատվել Թուրքիայից եւ Թուրքիայի հարավ-արեւելյան Անատոլիայի շրջանում պետություն ստեղծել։

Թուրքիայի հանկարծակի հեղաշրջումը միայն մի պատճառ ուներ՝ Եւրոպական շուկայի անդամ դառնալու ձգտումը։ Տարիներ ի վեր քրդական փոքրամասնությունների նկատմամբ Թուրքիայի վարած քաղաքականությունը այն գլխավոր խոչընդոտներից մեկն էր, որ արգելք դարձավ, որպեսզի Եւրոպան ճանաչի Թուրքիայի արեւմտյան մասի Եւրոպական պատկանելությունը, որովհետեւ Արեւմուտքը հաճախ Թուրքիայի հակաքրդական քաղաքականությունը կապում էր «մարդու իրավունքների պաշտպանության» հարցի հետ։

Թուրքիան համոզված է, որ Եւրոպան քրդական հարցը որպես պատրվակ էր գործածում իրեն պատժելու համար, այն դեպքում, երբ աչք էր փակում Իսպանիայի՝ բասկերի դեմ վարած քաղաքականության հանդեպ։ Այս արմատական հեղաշրջումն իր բոլոր օբյեկտիվ եւ սուբյեկտիվ կողմերով, որը Թուրքիային քրդահալած քաղաքականությունից հասցրեց մինչեւ նրանց «սիրաշահելը», մի նպատակ էլ էր հետապնդում՝ քրդերի օգնությամբ որսալ թուրք ընդդիմադիրներին։ Այնպես, որ Թուրքիայի բոլոր քաղաքական ուժերն էլ զգոնությամբ են նայում քրդական հարցին։

Թուրքիայի «քրդամետ» քաղաքականությունն իր գագաթնակետին հասավ անցյալ մարտի 19-ին։ Ջալալ Թալաբանի (Քրդական հայրենասիրական միության ղեկավար) եւ Մուհսին Դիզի (Մասուդ Բարզանիի իրաքյան քրդերի դեմոկրատական միության ներկայացուցիչ) գաղտնի այցելությունից հետո, որը վեճերի առիթ դարձավ, մինչեւ իսկ Սուլեյման Դեմիրելը, որը Թուրքիայի նախկին վարչապետներից է եւ այժմ ընդդիմության ղեկավարներից մեկը, Օզալին մեղադրեց դավաճանության մեջ։ Ամենախիստ մեղադրանքները հնչեցին Քենան Էվրենի կողմից, որը 1980 թվականի սեպտեմբերի ռազմական հեղաշրջման առաջնորդն էր եւ իր քուրդ քաղաքացիներին կոչում էր «լեռների թուրքեր»։ Քենան Էվրենի քննադատությունը կարեւոր էր այնքանով, որ նա մեծ ազդեցություն ունի թուրքական զինված ուժերի վրա, չնայած այն հանգամանքին, որ Օզալն անցյալ տարի մեծ «մաքրագործում» անցկացրեց բանակում։ Քննադատողների խմբին միացավ նաեւ Բյուլենթ Էջեվիթը, որն ընդդիմադիր դեմոկրատական ձախ կուսակցության ղեկավարն է։ Նրանց հետաքրքրում էին իրաքյան պաշտոնյա քրդերի գաղտնի այցելության պատճառներն ու բանակցության արդյունքները, որոնք Օզալը չի հրապարակում։ Թուրքական դիմադրության բոլոր խմբավորումներն էլ Օզալին կասկածելու առիթ ունեն, որովհետեւ գուշակում են, թե ինչ նպատակներ է հետապնդում քրդական հարցում։ Նրանք անհանգստությամբ ու կասկածանքով են վերաբերում այդ շարժումներին։ Թուրքիայի պետական շրջանակները անհանգստացած են, որովհետեւ համոզված են, թե ՄԱԿ-ի կողմից հովանավորվող քրդական «ժամանակավոր» փախստավայրերը հետագայում կհանգեցնեն քրդական պետություն հիմնելու փաստին, որը կխախտի Թուրքիայի սահմանների միասնությունը։ Ըստ նրանց գնահատականների, Օզալը փորձում է շահագործել քրդական խմբավորումների միջեւ եղած տարաձայնությունները, որը եւ նրանք կասկածելի եւ անարդյունավետ են գտնում։ Վարչապետ Աքբուլութ Յըլդըրըմը այդ առթիվ պատասխանում է, թե՝ *«Մենք նրանց հրավիրեցինք բանակցությունների, որի ընթացքում նրանք հայտարարեցին, թե անջատվելուն դեմ են եւ կապ չունեն քրդական աշխատավորական կուսակցության հետ։ Մենք նրանց ոչ մի խոստում չենք տվել, այլ պետական տեղեկություններ ենք ստացել։ Այս է ամենը»։*

«Ալ [illegible]»,
[illegible] 1991

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ դոկտ. ԱՐՇԱՒԻՐ ԿԷՕՆՃԵԱՆԻ հետ

Հ.- Վերջերս Կանադայում տեղի ունեցաւ ՌԱԿ-ի Ընդհանուր Պատգամաւորական ժողովը: Հայաստանի հետ կապուած ինչպիսի՞ որոշումներ ընդունուեցին:

Պ.- ՌԱԿ-ի Ընդհանուր Պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն երեք տարին անգամ մը եւ այնտեղ ներկայ կ'ըլլան պատգամաւորներ կուսակցութեան աշխարհասփիւռ շրջանակներէն, մօտաւորապէս 15 երկիրներէ, քննարկելու համար կուսակցութեան անցնող երեք տարիներու գործունէութիւնը եւ որոշումներ առնելու անոր յառաջիկայ երեք տարիներու աշխատանքին ուղղութեան կապակցութեամբ: Այդ իմաստով, այս Պատգամաւորական Ժողովը մասնաւոր նշանակութիւն ունէր:

Մեր նախորդ Պատգամաւորական Ժողովը կը զուգադիպէր մեր Ղարաբաղեան շարժման սկիզբին, իսկ այս վերջինը՝ անոր տրամաբանական շարունակութիւնը եղող ժողովրդավարական ուժերու իշխանութեան գալով Հայաստանի եւ ընդհանրապէս հայութեան կեանքին մէջ երեւան եկած նոր երեւոյթներուն:

Պիտի չանդրադառնամ սփիւռքի վերաբերեալ մեր կուսակցութեան ընդունած որոշումներուն, պիտի անդրադառնամ միայն Հայրենիքի վերաբերեալ ՌԱԿ-ի Պատգամաւորական Ժողովի որոշումներուն:

Նախ պիտի ըսեմ, որ մեր կուսակցութեան ընդհանուր ուղղութիւնն է, առաջին հերթին՝ օժանդակել հայրենի ժողովուրդին եւ պետականութեան հզօրացման, ուժեղանալուն: Աւելին՝ գործօն դեր ստանձնել հայրենիքի ներքին տնտեսական, ընկերային զարգացումներուն մէջ, ինչ որ չէր բոլորովին անցեալին: Ըսել կ'ուզեմ, որ մեր անցեալ 70 տարիներու շրջանին մենք միշտ նկատած ենք, թէ Հայրենիքի եւ պետականութեան գաղափարը գերիվեր է բոլոր իդէոլոգիական նկատառումներէն: Ուրիշ խօսքով՝ անցնող 70 տարիներուն մենք չուզեցինք հարուածել այդ հանրապետութիւնը, չնայած որ երբեք չենք բաժնած համայնավարական գաղափարականը, վարդապետութիւնը, վարչաձեւը: Ընդհակառակը՝ հոն, ուր կարելի էր, տնտեսական եւ այլ միջոցներով օժանդակած ենք այս երկրի ու ժողովուրդի զարգացման: Բայց սահմանափակ էին այն ժամանակ բոլոր կարելիութիւնները: Հիմա նոյնպէս մեր առաջին կեցուածքը նոյնն է՝ օժանդակել այս երկրին՝ անկախաբար իր պետականութեան նկարագրէն (ռեժիմէն), որովհետեւ կարեւորը մեզի համար մայր երկրի հզօրացումն է: Իսկ հիմա, սակայն, նաեւ պատեհութիւնն ունինք ազդեցութիւն ունենալու անոր ներքին զարգացման՝ ընկերային ու տնտեսական իմաստով:

Մենք կը հաւատանք, թէ ռամկավարական-ազատական գաղափարականը ամենաժիշտն է, ամէնէն օգտակարը եւ յարմարագոյնը քաղաքակիրթ որեւէ ժողովուրդի համար, եւ լաւագոյն կերպով կը նպաստէ նաեւ հայ ժողովուրդի զարգացման՝ բոլոր բնագաւառներուն մէջ: Հետեւաբար, հիմա մեր կուսակցութեան նպատակն է ռամկավարական-ազատական գաղափարներու, այսինքն անհատի ազատութիւնը, ձեռներէցութիւնը քաջալերելու միջոցաւ արգասաբեր մթնոլորտ ստեղծել Հայրենիքի զարգացման համար:

Նորէն, մենք կը հաւատանք, որ Հայրենիքը պիտի զարգանայ ռամկավարութեան ուղիով, ժողովրդավարութեան արեւմտեան հասկացողութեան իմաստով:

Հ.- Երբ, Աստուած մի արասցէ, Հայաստանում իշխանութեան գան ուժեր, որոնք իրենց իսկ էութեամբ ի սկզբանէ դէմ են ռամկավարական, դեմոկրատական գաղափարներին, ի՞նչ կեցուածք կ'ունենայ այդ դէպքում ՌԱԿ-ը «Հայրենի իշխանութեան» նկատմամբ:

Պ.- Շատ լաւ հարցում է:

Այստեղ կ'ուզեմ առաջին հերթին տարբերութիւն դնել ՌԱԿ-ի վիճակի մէջ՝ անցնող 70 տարիներուն, որն էր կուսակցութիւն սփիւռքի մէջ, եւ այս տարիներուն՝ որպէս կուսակցութիւն, որ կը գործէ նաեւ հայրենիքի մէջ:

Անցեալին, այնքան ատեն, որ մենք կը գործէինք բացառապէս որպէս կուսակցութիւն արտասահմանի մէջ, մեր առաջին մտահոգութիւնը այս երկրին պետականութեան գոյութիւնն էր, երկրին ու ժողովուրդին գոյութիւնը:

Որովհետեւ, եթէ այս երկիրը գոյութիւն չունենար, այլեւս ոչ մէկ քաղաքականութիւն իմաստ կ'ունենար արտասահմանի մէջ: Հետեւաբար անոր համար է, որ առաջնահերթ մեր մտահոգութիւնը երկրին գոյութիւնն էր եւ այսօր ալ կը մնայ այդ՝ որպէս սփիւռքի մէջ գործող կուսակցութիւն:

Մենք միշտ ըսած ենք անցեալին եւ այսօր ալ կ'ըսենք նոյնը. երկրին իսկական ընկերային, տնտեսական նկարագիրը պիտի ճշդէ երկրին ժողովուրդը, եւ ոչ թէ դրսեցիները:

Հայրենիքի մէջ ապրող հայն է, որ ինքն իր դատողութեամբ, իր հասկացողութեամբ այս երկրին տնտեսական եւ քաղաքական նկարագիրը պիտի ճշդէ:

Սկիզբը ըսի թէ տարբերութիւն մը կայ նախորդ 70 տարիներու եւ այսօրուան դրութեան միջեւ այն առումով, որ այսօրուընէ սկսեալ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունի Հայաստանի ՌԱԿ-ը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ հետամուտ ըլլալ ռամկավարական-ազատական գաղափարներու հզօրացման եւ անոնց արմատաւորման:

Եթէ այնպէս պատահի, որ Հայաստանի մէջ իշխանութեան գլուխ գայ որեւէ հակառամկավարական (հակադեմոկրատական) ուժ, յեղաշրջման կամ որեւէ այլ ճանապարհով, ըլլայ դուրսէն բերուած, թէ ներսէն, այդ պարագային այստեղ գործող Հայաստանի ՌԱԿ-ի պարտականութիւնն է պայքարիլ այդ իշխանութեան, այդպիսի տընտեսական եւ քաղաքական ոչ առողջ հիմքեր ունեցող գոյավիճակի դէմ:

Այդպիսի պարագային արտասահմանի մէջ գործող ՌԱԿ-ը անգամ մը եւս պիտի ստիպուի ըսել, յայտարարել, թէ մենք չենք բաժներ այդօրուան պետութեան գաղափարականը, սակայն պիտի շարունակենք օգնել ժողովուրդին:

Իսկ հայրենի երկրին մէջ պիտի ուզենք տեսնել Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը պայքարողի դիրքին մէջ, որպէսզի երկրի այդ վիճակը փոխուի յօգուտ ռամկավարականի, դեմոկրատականի:

Հ.- Քանի որ խօսեցինք սփիւռքի ՌԱԿ-ի եւ Հայաստանում կազմաւորուող ՌԱԿ-ի մասին, կ'ուզէի իմանալ, թէ արդեօք սփիւռքի ՌԱԿ-ը եւ ՀՌԱԿ-ը պիտի լինեն նո՞յն կուսակցութեան տարբեր մասնաճիւղեր, թէ առանձին, ինքնուրոյն կուսակցութիւններ:

Պ.- Սփիւռքի մէջ պատմականօրէն գործող ՌԱԿ-ը եւ Հայաստանի ՌԱԿ-ը օրգանապէս իրարմէ անկախ կազմակերպութիւններ են: Այդպիսի պարագաներ շատ կան՝ նոյն անունը կրող կուսակցութիւններ, որոնք տարբեր երկիրներու մէջ կը գործեն:

Հ.- Դուք համեմատեցիք ՌԱԿ-ի եւ ՀՌԱԿ-ի գոյութեան փաստը Արեւմտեան տարբեր երկրներում նոյն անուանումն ու գաղափարականը ունեցող կուսակցութիւնների առկայութեան հետ: Սակայն չէ՞ք գտնում, արդեօք, որ մեր դէպքում (ՌԱԿ-ի եւ ՀՌԱԿ-ի) նոյնութեան աստիճանը շատ աւելի մեծ է, քանի որ այստեղ առկայ է ազգային հատկանիշը:

Պ.- Օրգանապէս անկախ այս կազմակերպութիւններու միջեւ, անշուշտ, ազգային նոյնութիւն կայ եւ գաղափարական նոյնութեան հետ անոնք այն պատճառներն են, որ ՌԱԿ-ը եւ ՀՌԱԿ-ը գրեթէ նոյնը պիտի ըլլան, բայց ժամանակի ընթացքին պետական կառոյցի մէջ աշխատող ՀՌԱԿ-ի եւ համաշխարհային պարտէզին մէջ գործող սփիւռքի ՌԱԿ-ի priority-ները (առաջնայնութիւնները) տարբեր պիտի ըլլան: Այսուհանդերձ վըստահ եմ, որ ՌԱԿ-ը եւ ՀՌԱԿ-ը սերտագոյն կապեր կ'ունենան:

Հ.- Իսկ ո՞րն է Ձեր կարծիքը ՌԱԿ-ի եւ ՀՌԱԿ-ի օրգանական միաւորման (ղեկավար մարմինը Հայաստանում) հեռանկարների մասին:

Պ.- Ես կ'ուզեմ շատ աւելի առարկայական եւ իրատես ըլլալ եւ ըսել, որ ժամանակի ընթացքին Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցութիւնը պիտի զարգանայ եւ հզօրանայ այնքան մը, որ սփիւռքի ՌԱԿ-ի գործունէութեան դաշտը իր կարեւորութեամբ պիտի զիջի ՀՌԱԿ-ին: Եւ այն ատեն բացառուած չէ երբեք, որ Կեդրոնական վարչութիւնը ամբողջութեամբ տեղափոխուի հայրենիք: Սակայն, մենք պիտի իրատես ըլլանք, եւ ըսենք, որ այս հանգրուանին կարելի չէ, որ Հայաստանի ՌԱԿ-ը (ՀՌԱԿ) կարենայ ըսփիւռքի մտահոգութիւններուն իրազեկ դառնալ եւ սփիւռքին ուղղութիւն տալ, ինչպէս նաեւ փոխադարձաբար կարելի չէ, որ սփիւռքի մէջ գործող ՌԱԿ-ի ղեկավարութիւնը հայրենիքի պայմաններուն այնքան ծանօթացած ըլլայ, որ հայրենիքին ուղղութիւն տայ:

Հետեւաբար, անխուսափելի է, որ այս կուսակցութիւնները գործեն իւրաքանչիւրն իր դաշտին մէջ, եւ սակայն նաեւ ժամանակի ընթացքին որոշ է, թէ պետականութեան շրջանակներու մէջ եւ հայրենի հողին վրայ գործող կազմակերպութիւնը տիրապետող դառնայ:

Հետեւաբար, մեր մաղթանքն է, որ մենք բընական ընթացքով հասնինք հոն, եւ ընդհանուր ղեկավարութիւնը հոս ըլլայ:

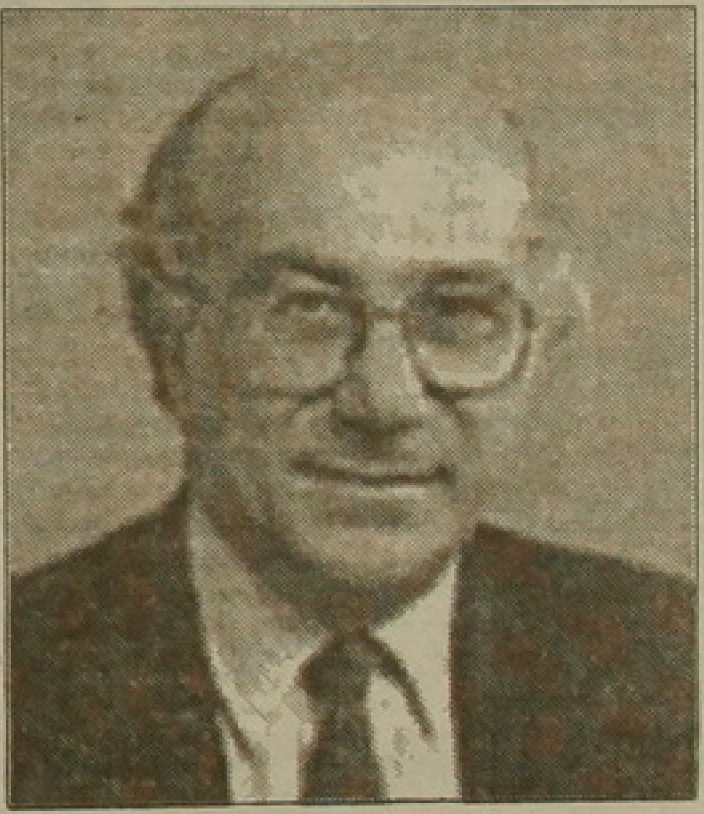

Այսօրուան դրութեամբ շատ սերտ համագործակցութիւն պիտի ըլլայ ՌԱԿ-ի եւ ՀՌԱԿ-ի միջեւ, որուն դրսեւորումներէն մէկը կրնայ ըլլալ իրարու համաժողովներուն խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով օժտուած ներկայացուցիչներու փոխանակումը:

Հ.- Ի՞նչ է արել եւ ի՞նչ է անում ՌԱԿ-ը Մայր Հայրենիքին օգնելու համար:

Պ.- Հայաստանի մէջ հաստատուած է արդէն եւ երկու տարիէ ի վեր կը գործէ ՌԱԿ մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կեդրոնը եւ այսօր անիկա հանգուցային դեր կը կատարէ Հայաստանի եւ միջազգային ինֆորմացիոն (լրատուական) գործակալութիւններու միջեւ:

Արտասահմանի մէջ ՌԱԿ-ը աշխատանք կը տանի այդ երկիրներուն public opinion-ին (հանրային կարծիքին) եւ կառավարական շրջանակներուն ճիշդ ձեւով ներկայացնելու Հայաստանի իրավիճակը եւ շահերը:

Տնտեսական իմաստով մեր կուսակցութիւնը ինքզինք ցոյց տուած է արդէն, հանդիսանալով այն միակ քաղաքական կազմակերպութիւնը, որ գործնականօրէն դեր վերցուցած է Հայաստանի տնտեսական զարգացման գործին մէջ, չբաւականանալով օգնութիւններով ու բարերարութիւններով, որոնք երկարատեւ եւ լիարժէք չեն կրնար ըլլալ: ՌԱԿ-ի տնտեսական քաղաքականութիւնը Հայաստանի մէջ, պատճառ, առիթ դարձաւ, որ ռամկավար ընկերներ եւ համակիր շրջանակի ներկայացուցիչներ նիւթական կարեւոր ներդրումներով համատեղ ձեռնարկութիւններ եւ առեւտրական գործառնութիւններ հաստատեն հոս, որոնց արդիւնքը զգալի պիտի դառնայ շուտով:

Ասիկա կարեւորագոյն քայլ մը կը նըկատենք Հայաստանի իսկական, իրական անկախութեան հասնելու ճամփուն վրայ:

Մենք սփիւռքի մէջ մենք մեզ պիտի նկատենք այնքան պարտաւոր հայրենիքին ծառայելու, որքան պիտի ըլլայինք, եթէ հայրենիքի մէջ ապրէինք:

Հ.- Ինչպիսի՞ օգնութիւն ցոյց պիտի տըրուի կազմաւորման շրջանում գտնուող ՀՌԱԿ-ին՝ սփիւռքի ՌԱԿ-ի կողմից:

Պ. - Կասկած չկայ, որ իբրեւ քոյր կազմակերպութիւն պիտի ջանանք պաշտպանել, ինչպէս նաեւ մեր քարոզչական միջոցներով, ազգային ու միջազգային յարաբերութիւններով եւ ազդեցութեան նոր ոլորտներու ստեղծմամբ նպաստել ՀՌԱԿ-ի հզօրացման: ՌԱԿ-ը եւ ՀՌԱԿ-ը պիտի գործեն իբրեւ հարազատ եղբայրներ, շարունակ ձեռք ձեռքի մէջ:

Հ. - Ո՞րն է սփիւռքի ՌԱԿ-ի դիրքորոշումը սեպտեմբերի 21-ի անկախութեան հանրաքուէի եւ ընդհանրապէս անկախութեան նկատմամբ:

Պ. - Սփիւռքի որեւէ կազմակերպութիւն, այս պարագային՝ ՌԱԿ-ը, տուեալ հարցի նկատմամբ իր տեսակէտը պիտի յայտնէ միայն մօտէն ծանօթանալէ ետք Հայաստանի եւ Խ. Միութեան այսօրուան տուեալներուն:

Արտասահմանէն դիտելով հարցը, մտահոգիչ է ամբողջական անկախութեան գործադրութիւնը, կասկած չկայ, որ բոլորիս երազանքն է այդ անկախութիւնը: Կասկած չըկայ, որ ամէն հայու սիրտը ցնցուն է այդ անկախութեան երազին տուած բաւականութեամբ: Սակայն կասկած չկայ նաեւ, որ սփիւռքի մէջ իւրաքանչիւր հայու, մանաւանդ գիտակից ղեկավարի համար մեծ մտահոգութիւն է, թէ ի՞նչպէս հայրենիքը պիտի կարենայ հասնիլ անկախութեան, մանաւանդ՝ պահել զայն, նկատի ունենալով յատկապէս տնտեսական եւ ինքնապաշտպանութեան մեր ներկայ կարելիութիւնները:

Սակայն, միւս կողմէ, երբ կուգանք ու կը ծանօթանանք ներքին տուեալներուն ու նրբութիւններուն, Հայաստանի եւ խորհրդային հանրապետութիւններու միջեւ քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւններուն, նկատի ունենալով նաեւ աշխարհագրական մեր դիրքն ու կարելիութիւնները, կ'ուզենք կողմնակից ըլլալ այն մտքին, թէ այսօր Հայաստանը չունի ուրիշ ելք քան յառաջ երթի մէջ մնալ դէպի անկախութիւն: Կ'ուզենք, սակայն, որ այդ ուղիին վրայ Հայաստանի ղեկավարութիւնը միշտ պահէր իր քաղաքական ճկունութիւնը:

Եւ մեր այս այցելութեան ընթացքին մենք գոհունակութեամբ նկատեցինք, որ հայրենի ներկայ ղեկավարութիւնը գիտէ եւ կարող է այդ ճկունութիւնը հանդէս բերել:

Հետեւաբար, այսօր մենք շատ աւելի հանգիստ կը վերադառնանք հայրենիքէն՝ քան մեր հոս ժամանումի պահը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու հարցին, ՌԱԿ-ը շատ ուժեղ կերպով կը շարունակէ կառչած մնալ պահանջատիրական իր դիրքին վրայ: Մենք ոչ մէկ զիջում կ'ընդունինք այս գծով, քանի դեռ Թուրքիան չէ ընդունած իր գործած ցեղասպանութիւնը. ան չի կրնար իր գործած անհատոյց ցեղասպանութեան ծանր մեղքով մտնել քաղաքակիրթ երկիրներու շարքը: Պիտի շարունակենք աշխատիլ, որ Թուրքիան ճանչնայ մեր պահանջատիրութիւնը:

Միւս կողմէ, մենք կը հասկնանք եւ անհրաժեշտ կը գտնենք Հայաստանի կառավարութեան կողմէ մշակուող դրացիներու հետ տնտեսական կապեր ստեղծելու ծրագիրը:

Հայկական իշխանութիւններէն մեր պահանջն այն է, որ տնտեսական այդ բանակցութեանց ընթացքին թէ՛ յետոյ, քաղաքական որեւէ խոստում, կամ պարտաւորանք պէտք չէ կատարուի մէկ կամ միւս կողմէն: Եւ եթէ մեր այսօրուան կառավարութիւնը կարենայ պաշտպանել այս մօտեցումը՝ առանց քաղաքական նախապայմաններու տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատել, այդ պարագային մենք տնտեսական այդ յարաբերութիւնները ընդունելի եւ նոյնիսկ անհրաժեշտ կը նկատենք:

Ի վերջոյ, Հայաստանի հանրապետութեան կառավարութիւնը մենք կը նկատենք ամենայն հայոց կառավարութիւն, եւ այդ իմաստով ալ պիտի չուզենք զայն տեսնել մեր դարաւոր Դատի դիրքերէն զիջումներ ընելու կամ ետքայլ կատարելու դիրքին մէջ: Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ քաղաքականն ու տնտեսականը իրարմէ անջատ պէտք է ըլլան: Մեզի համար հասկնալի է նաեւ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը այսօր Հայ Դատը քաղաքական հարցի մակարդակի չբարձրացնէ: Սակայն ասիկա չի նշանակեր, որ ան մեր Դատը մոռացութեան տուած կ'ըլլայ: Այլ պարզապէս՝ զայն դրած կ'ըլլայ այլ գետնի կամ մակարդակի վրայ: Եւ երբ ժամանակը գայ, մենք պիտի ակնկալենք, որ մեր կառավարութիւնը այդ կապակցութեամբ միջամտէ: Մինչ այդ՝ ՌԱԿ-ը սփիւռքի մէջ պիտի շարունակէ Հայ Դատի հետապնդումը քարոզչական ու դիւանագիտական մեթոդով:

Հարցազրոյցը վարեց
ԳՈՒՐԳԷՆ ԽԱՉԱՏԵԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՍԵՒԱԿԻ ՈՐԴԻՆ ԴԺԳՈՀՈՒՄ Է

1971 թվականի հունիսի 17-ին, ճիշտ քսան տարի առաջ, ողբերգորեն ընդհատվեց Պարույր Սեւակի կյանքը: Այս տխուր տարեթվի առթիվ «Ազգի» թղթակիցը երկու հարցով դիմեց բանաստեղծի որդուն՝ բանասիրական գիտությունների թեկնածու, Երեւանի պետական համալսարանի դասախոս Արմեն Ղազարյանին. **Դուք գո՞հ եք Պ. Սեւակի անունը ու գործը հավերժացնող տարիների միջոցառումներից: Ձեր կարծիքով ի՞նչ է անհրաժեշտ այսուհետեւ անել՝ ավելի ամբողջական ներկայացնելու Սեւակի ժառանգությունը:**

– Պ. Սեւակի գերեզմանը գտնվում է նրա ծննդավայրում՝ Զանգակատուն (նախկին Սովետաշեն) գյուղում: Հենց այս հանգամանքն էլ, երեւի թե, կանխորոշեց, ինչպես դուք էիք ասում, բանաստեղծի անունը հավերժացնող միջոցառումների մի մասի բնույթը: Բանաստեղծի գերեզմանի, չնայած տան եւ այգու հարեւանությամբ կառուցվեց տուն-թանգարան, որ բացարձակապես անճաշակ, գռմասիտ մի շինություն է եւ վերջին 4-5 տարիներին գրեթե չի գործել: Սեւակը պետք է ունենա իր տուն-թանգարանը Երեւանում, քերեւս այնտեղ, ուր մահից առաջ ապրել է 10 տարի շարունակ:

Պարույր Սեւակի երկերի երկու հրատարակություն է իրագործվել, մեկը՝ 1972–76 թթ. (վեցհատորյակը), մյուսը՝ 1982–83-ին (եռահատորը): Վերահրատարակվել են *«Անլռելի զանգակատունը»* (1990 թ.) եւ *«Սայաթ-Նովա»* դոկտորական դիսերտացիան (1987 թ.): Փաստորեն դեռեւս սկիզբ չի դրվել Պ. Սեւակի գրական ժառանգության գիտական հրատարակության գործին (եթե հաշվի չառնենք Ալ. Արիստակեսյանի հրատարակած վեցհատորյակը, որը նույնպես շատ ճշտումների ու լրացումների կարիք ունի):

Բանաստեղծի մահից անցել է քսան տարի: Անհրաժեշտ է նախաձեռնել Պ. Սեւակի երկերի գիտական, ակադեմիական հրատարակությունը: Դա կարելի է սկսել բանաստեղծի ծննդյան 70-ամյակի օրերին:

Երբ Երեւանում ստեղծվի Սեւակի տուն-թանգարանը, ինչը, կարծում եմ, միանգամայն անհետաձգելի խնդիր է, ապա այդ թանգարանը կարող է դառնալ նաեւ բանաստեղծի ստեղծագործության գիտական ուսումնասիրության եւ հրատարակությունների պատրաստման կենտրոն՝ ներգրավելով գիտական ուժեր: Անհրաժեշտ է նաեւ իրականացնել Պ. Սեւակի մասին հուշագրային գրականության հրատարակման գործը: ■

Հուշարձանները նույնպես զոհվում են մարդկանց նման

Ըստ Ռուբեն Հարությունյանի հետազոտությունների, ԼՂԻՄ-ի տարածքի վրա, որը 1914 թ. համարվում էր Հայկական առաքելական եկեղեցու Արցախյան թեմ, գտնվում էին 222 գործող եկեղեցիներ, 188 եկեղեցապաստորներ, 206 հազար 768 ծխականներ եւ 224 գյուղեր: Այժմ ԼՂԻՄ-ում գործում են եղած-չեղածը 6 եկեղեցի, իսկ հին հուշարձանները ենթարկվում են անընդհատ ավերածությունների, բուլդոզերներով գետնին են հավասարեցվել եւ վարելահող դարձել 13 պատմահնագիտական հուշարձաններ: Պայթեցվել են Ծախաչի, Մեծ Թաղլարի եւ Ազոխի քարայրերի, Ամարասի եւ Կաղանկատույքի հուշարձանները: Երկրաբանական աշխատանքների պատրվակի տակ ավերվում են Դադիվանքի հին շինությունները: Ոչնչացվում են հայկական գյուղերի հուշարձանները, այդ թվում՝ Մոխրաթաղի, Սառաշենի, Ակնաբերդի, Մանածորի, Խլեն Բերդի, Ասպարտուի եւ այլ վայրերի խաչքարերն ու գերեզմանոցները: Պայթեցվում են 13-րդ դարի եկեղեցիներ, հնադարյան գերեզմաններ: Հայկական ծագմամբ հնագիտական գտածոներն ավերվում են ազերի հնագետների կողմից: Անցյալ տարի Շուշիում հանվեց հայկական բարձրավանդակի ամենամեծ տաճարի՝ համաշխարհային ճարտարապետության գլուխգործոցներից մեկի գմբեթը: Հայ նշանակ. ոչնչացնել այն խրեղեն ապացույցները, որոնք կարող են հաստատել մարզում հայերի գոյության պատմական իրավունքները:

«Հայրենիք», 15

ԱՌԵՂԾՎԱԾ

Ժամանակը խնայել եւ մեզ է հասցրել թանկարժեք, հուզիչ եւ տխուր մի փաստաթուղթ՝ հայ նշանավոր գրող Զապել Եսայանի 1939–1942 թվականներին Երեւանի, Լենինականի, Բաքվի բանտերից գրած տասնինը նամակ, որոնք հասցեագրված են իր որդուն՝ Հրանտին, աղջկան՝ Սոֆիին, հարսին՝ Բերկրուհուն: Դեղնած փոստային բացիկների եւ թղթի պատառների վրա գրած տասնյոթ նամակ բնագրեր են, երկուսը՝ պատճեններ: Մեր նամակը մոլորության մեջ գցեց որդուն, որը իր մոր արդարացման գործի կապակցությամբ ցուցմունքներ տալիս հայտարարել էր. *«Մինչեւ 1945 թ. ապրիլ ամիսը նա մեզ հետ նամակագրական կապի մեջ էր, իսկ 1945 թ. ապրիլից մենք նրանից ոչ մի նամակ չենք ստացել: Իմ մոր՝ Զապել Եսայանի հետ կալանքի տակ գտնվող անձանց վկայությունից ինձ հայտնի է դարձել, որ 1945 թ. ամռանը նա հիվանդացավ, ծանր տարավ դիզենտերիան եւ մահացավ: Դա է հաստատում նաեւ այն, որ 1945 թ. ապրիլից հետո ես իմ մոր՝ Զապել Եսայանից ոչ մի տեղեկություն չունեմ»:* Իրոք, 1942 թ. ապրիլի 27-ի նամակը Բաքվի բանտից վերջինը չէր՝ պահպանվել է նաեւ 1942 թ. մայիսի 19-ի նամակի պատճենը:

ձեռքի տակ է անվեհեր գրողի եւ տառապած մոր ողբերգության վկայականը: Միալար մի զգացումով են հագեցված նամակները՝ երեխաներն են նրա վերջին հույսը, կյանքի հետ կապող թելը եւ, այնուհանդերձ, նրան մտատանջող հիվանդագին անհանգստությունն ու անզորությունը իրենց ներկայի եւ ապագայի համար:

Զապել Եսայանի նամակներից մեկը տարակուսանքով, մի քանի անգամ է ընթերցվում: Դեղնած փոստային բացիկի աջ անկյունում Զ. Եսայանի ձեռքով գրված է տարեթիվը՝ 27.06.45: Սակայն ավելի ճիշտ է ընդունել փոստային կնիքի տարեթիվը՝ Բաքու, 2.5.42, Երեւան, 7.5.42: Ինչո՞ւ է գրողը երեք տարի առաջ ընկել կամ ինչո՞ւ է «2» գրել գլխիվայր ու թարս: Այսօր թերեւս անհնարին լինի այդ հարցին պատասխանել: Դուստրը՝ Սոֆին, հետագայում արտագրելով նամակները, որոնցից պատճենները հանձնի Ե. Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, նույնպես դեմ է առել այդ առեղծվածին, բնագրի վրա հարցական դնելով, իսկ պատճենի վրա՝ 1942 թիվը: 1956 թ. այդ նամակը ընթերցողին ենք ներկայացնում այդ խորհրդավոր նամակը եւ շարունակում ենք պրպտումներ կատարել ճշգրտելու Զապել Եսայանի մինչեւ օրս անհայտ մահվան տեղի եւ ժամանակի մանրամասները:

Կարինե ԽՈՒԼԹՈՒՆՅԱՆ

27.06.42:
Բաքու

Սիրելի Հրանտս

Ես իմ նամակս գրած էի, երբ ստացա քո վերջին նամակդ եւ միայն այն կարողացա անել, որ գրեցի նաեւ Սոֆիկին:

Չես կարող երեւակայել, ինչքան ուրախացա, երբ վերջապես լուր ստացա ձեզանից եւ Սոֆիկի մասին: Սիրելի Հրանտս, ի՞նչ ունի Բերկրուհին, ինչո՞ւ բուլացած է. համբուրիր իմ կողմից եւ հանձնարարիր, որ լավ ուշադրություն դարձնե իր առողջության: Ախ, իմ սիրելի զավակներս, ես իմ մասին չեմ մտածում եւ բոլոր ժամանակը ձեր մասին եմ մտահոգվում: Վերջին բացիկիս մեջ գրեցի, որ ձեր ունեցած հասցեն ճիշտ է եւ շարունակեցեք գրել այդ հասցեով, իսկ փողը ուղարկեցեք նույն հասցեով, շատ պետք ունիմ: Ձեր նամակին մեջ դրեք նաեւ բացիկներ, որպեսզի անմիջապես գրեմ, երբ կարելի լինի: Ես հիվանդ էի, բայց այժմ լավ եմ, ինձ շատ լավ խնամեցին: Շատ-շատ համբուրում եմ ձեզ ամենքդ, Բերկրուհիս, Վահրիկիս եւ քեզ, սիրելի Հրանտս: Ինչքան եմ ձեզ կարոտել բոլորիդ ալ: Հույս ունիմ, որ Սոֆիկը ստացավ նամակս, բայց դուն ալ գրիր եւ համբույրներ իմ կողմից Սոֆիկին եւ Իգապելլային:

Ձերդ կարոտով՝
Զապել

Նորից կվերադառնա գյումրվա Ֆայտոնը

Կումայրիի Վ. Աճեմյանի անվան պետական թատրոնը միշտ իր ուրույն տեղն է ունեցել հայ թատրոնի պատմության մեջ, ու այսօր այդ դերը կրկնապատկվել է: Բարոյական ու սոցիալական շատ ու շատ խնդիրներ ունի թատրոնը, այժմ այն դարձել է յուրատեսակ հոգեբանական կենտրոն՝ սատար կանգնելով երկրաշարժից տուժած, հուսալքված համաքաղաքացիներին:

– Մենք հիմնականում բեմադրում ենք մաժորային հնչեղությամբ պիեսներ,– պատմում է թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Հակոբ Ղազանչյանը,– բեմադրում ենք կատակերգություններ: Սա նույնպես առաջնային խնդիր է, հենց այնպես չի արվում, որովհետեւ մենք գտնում ենք, որ այսօր ծիծաղը, իհարկե, ոչ էժան-մակերեսային, միակ թանն է, որ պետք է ժողովրդին: Խաղացանկում ունենք Շեքսպիրի *«Միրո ապարդյուն ճիգերը»* կատակերգությունը (շատ գունեղ, երաժշտական ներկայացում է), Գոցի *«Մեր կախարդական նարնջի մասին»* (մանկական մյուզիքլ), Շանթի *«Շղթայվածը»*, Հր. Քոչարի *«Կարոտ»*-ի մոտիվներով պիեսի բեմադրությունը, վերջերս հանդիսատեսի դատին ներկայացրեցին Ժ. Հարությունյանի *«Մեր այս տարիքում»* դրաման, որը մեծ հաջողություն ունեցավ հանդիսականների շրջանում: Շուտով կներկայացնենք Ռ. Քոչարյանի *«Գյումրեցի Ալեքը»* պիեսը: Սա գյումրվա երգերով, պարերով, կատակներով, հումորով ազգագրական ներկայացում է: Բեմադրությունը պատմում է հին Գյումրիի ու այնտեղից հեռացած, կորած Ֆայտոնի մասին: Ֆայտոնը սոսկ փոխադրամիջոց չէ այստեղ, այլ մարմնավորում է հին ավանդույթները, բարոյական նորմերը, այն երազն է, տենչը հեռացած Ֆայտոնի մասին:

– Պահպանվե՞լ է պիեսների ընտրման հին եղանակը եւ ի՞նչ բարդություններ կան այդ առումով:

– Պիեսները, ցավոք, դեռեւս գնում է մշակույթի նախարարությունը: Սակայն, անկեղծ ասած, չկա պատասխանատու մոմենտը: Դեռ ոչ մի անգամ մշակույթի նախարարությունը արգելք չի եղել մեր ընտրած պիեսի բեմադրմանը: Սակայն հարցն այլ է: Կտրվում է թատրոնի ու դրամատուրգի անմիջական կապը, պիեսն անցնում է նախարարության կաբինետներով: Սա արդեն հոգեբանորեն գիտեն բոլորը: Երբ ես եմ ընտրում, պիեսը դառնում է անցնում է նախարարության սենյակներով, իրենք են պայմանագիր կնքում: Սա, ըստ իս, արգելք է ու ցանկալի է դրանից ձերբազատվել:

– Դերասանական կազմը բավարարու՞մ է ձեր պահանջներին:

– Երկրաշարժի ժամանակ, բարեբախտաբար, կոլեկտիվի ժողով էր հայտարարված: Թատրոնի շենքը կանգուն մնաց եւ անձնակազմը փրկվեց: Ութ դերասաններ, հիմնականում Երեւանից եկածները, վերադարձան Երեւան: Սակայն, մենք այսօր ունենք շատ նվիրված ու տաղանդավոր թատերախումբ եւ այդ առումով պրոբլեմներ չունենք: Այս տարի մեր թատրոնի բազայի վրա բացվեց թատերական ինստիտուտի հեռակա կուրս կումայրեցիների համար եւ մեր վաղվա խնդիրներն այսպիսով լուծվում են: Ասեմ նաեւ, որ շուտով հյուրախաղեր ունենք Ներքին սփյուռքի, Ռիգայի, Լենինականի, ինչպես նաեւ շրջակա բնակավայրերի թատերասերների համար:

– Ի՞նչ վերաբերմունք ունեք թատրոն-ստուդիաների, զանազան թատերախմբերի նկատմամբ, որոնք, ինչպես ամենուր, Կումայրիում եւս ստեղծվում են...

– Սա առանձին եւ շատ լուրջ խնդիր է եւ պետք է, ըստ իս, լուծվի կառավարական մակարդակով: Ոչ բոլոր դիմողներն ունեն մասնագիտական որակավորում եւ, բնականաբար, թատրոն հիմնելու իրավունք: Սա չափազանց լուրջ հարց է, ռեժիսորան ու խորովածանոց բացել չէ, ազդագրեր տպելով ու առանց դժվարությունների հանդիսատես հավաքելով, թատրոն չես դարձնա: Երկրաշարժի մասին սրտաշարժ կոմպոզիցիաներ անելով ու արցունքներ կորզելով, էժան անեկդոտներով թատրոն չի ստեղծվում... Այդ հաջողությունը բվացյալ է ու ժամանակավոր...

Զրույցը վարեց
ՎԱՆՈՒՀԻ ԲԻԴՈՅԱՆԸ

Ծառայելու են հայ դպրոցին եւ մշակույթին

Հայաստանը սփյուռքահայ երիտասարդության ուսումնառության գլխավոր վայրն է, նրա բուհերում մասնագիտանում են արտերկրի հարյուրավոր պատանիներ ու աղջիկներ եւ համալրում իրենց գաղթօջախների հասարակական, մշակութային, գիտական ասպարեզները, դառնում ճարտարապետ, բժիշկ, դերասան, ուսուցիչ, ամենատարբեր ուղղությունների բարձրակարգ մասնագետներ՝ շենացնելով հարազատ ժողովրդի հոգեւոր ու տնտեսական կյանքը:

Օրերս Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետում հաջողությամբ դիպլոմային թեզեր պաշտպանեցին՝ Լիբանանից Ռոզեր Ալեմյանը («Գրաքննադատությունը «Անի» ամսագրի էջերում մեջ»), Արգենտինայից Շուշան Սիրունյանը («Լ. Շանթի ժամանակակից դրամաները») եւ Մարինա Մաքենոյանը («Լոնդոնի «Նոր կեանք» հանդեսը եւ անոր գրական-գեղարվեստական հրապարակումները»), Ուրուգվայից Հովհաննես Բողուկյանը («Փիլիսոփայական խոհը Թումանյանի քնարերգության մեջ»), Սիրիայից Մարինա Պերփիզյանը («Մեղու Հայաստանի» եւ «Մասեաց աղաւնի» պարբերականներն ու աշխարհաբարը») եւ Անի Զեյթունցյանը («Լիբանանահայ մամուլի բառապաշարը»):

«Ազգ» թերթը շնորհակալություն է հայտնում Երեւանի պետական համալսարանի դասախոսներին՝ իրենց կրթական ջանքերի համար, իսկ նորավարտներին՝ բարի ու արգասավոր երթ սփյուռքահայ կյանքում: ■

Գրողանուն դպրոցներ

Հայաստանի Հանրապետությունում այսօր գործող շուրջ 1500 դպրոցներից 100-ը կրում են գրողների անուններ, այդ թվում՝ Աբովյանի, Գ. Աղայանի, Ալիշանի, Բակունցի, Դեմիրճյանի, Դուրյանի, Թեքեյանի, Թլկատինցու, Թումանյանի, Իսահակյանի, Լեոյի, Մ. Մանուելյանի, Մաշտոցի, Նալբանդյանի, Չարենցի, Պարոնյանի, Սայաթ-Նովայի, Պ. Սեւակի, Սունդուկյանի, Վարուժանի, Տերյանի, Րաֆֆու, Օտյանի: Նրանցից մի քանիսի անուններով են կոչվում մեկից ավելի դպրոցներ. Աբովյանի՝ 9, Չարենցի՝ 8, Իսահակյանի՝ 7, Նալբանդյանի՝ 5, Մ. Մաշտոցի՝ 4, Րաֆֆու եւ Բակունցի՝ 3-ական, Վարուժանի, Թեքեյանի՝ 2: Այս շարքում առաջնությունը Թումանյանինն է՝ հանրապետության տարբեր քաղաքներում ու գյուղերում 13 դպրոցների շնորհված է նրա անունը: ■

Ակունք

Նոր ամսագիր

Նորօրյա հայ մամուլի համայնապատկերում առանձնահատուկ ճկարագրով եւ բովանդակությամբ է ներկայանում ՀՀ բնության պահպանության պետական կոմիտեի նախաձեռնությամբ կյանքի կոչված «Ակունք»ը՝ հասարակական-քաղաքական, գիտամասսայական, գրական-գեղարվեստական ամսագիր մարդու եւ բնության փոխհարաբերությունների մասին»: Նրա մուտքը զարդարված է Հովհ. Թումանյանի բնապատկերությամբ: Նրան ողջերթի մաղթանքներ են ասել ակադեմիկոս Վ. Համբարձումյանը եւ բանաստեղծ Հ. Սահյանը, մեկը տիեզերքի բնության նվիրյալ, մյուսը՝ հողի:

Ժամանակակից ընթերցողին ո՞ւր է տանում «Ակունք»ը. դեպի հայրենի բնության, ժողովրդի հոգեւոր եւ բարոյական արժեքները, դեպի գիտություն ու արվեստ, պատմության անմար լույսը, դեպի ազնվություն եւ խիղճ՝ իմաստավորված աշխատանքով ու հայրենասիրությամբ: Նայելով ետ, նա նայում է առաջ՝ ժամանակակից կյանքը եւ հայրենիքի ու ժողովրդի, նոր Հայաստանի գալիք օրն է նրա ձգտումը, օր, որ, ինչպես եւ ինքը, հավատացած ենք պիտի գա թումանյանական երազով՝ «նոր երգերով, նոր խոսքերով, որին ձգտում է մեր հոգին»:

Ամսագրի յուրաքանչյուր կենտ համարը կունենա «Ծիր կաթին» մանկական գրքույկ-հավելված՝ շքեղ-գունավոր նկարազարդումներով:

«Ակունք»ը հասցեագրված է բոլոր տարիքի ընթերցողներին, ասերը նրա էջերում կգտնեն իրենց հուզող հարցերի պատասխանները: Ամսագրի գլխավոր խմբագիրը հմուտ լրագրող Գագիկ Հայրումյանն է: Ինչպես ասում են՝ զրո կետից նա սկսել է հետաքրքիր, իմաստալից, ժամանակավոր ամսագրի կյանքը, որ կարեւորվելու է հատկապես երիտասարդ սերնդի համար՝ նոր Հայաստանի նոր քաղաքացիների:

Բարին ընդ քեզ,– ասում է «Ազգ» թերթը «Ակունքին» եւ նրան մաղթում երկար ու արգասավոր ճանապարհ: ■

Էջի պատասխանատու՝ Նորայր ԱԴԱԼՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Ոչ մի տաբու այլեւս Իսրայելի հանդեպ

Հորդանանի Հուսեյն թագավորը՝ արաբ ամենահին կառավարողը, այն մարդն է, որի երկիրն ամենաշատն է վտանգված: Իսրայելցիները երազում են այն պաղեստինյան պետություն դարձնել, ամերիկացիները կասկածում են Ծոցի պատերազմում նրա բռնած դիրքից: «Փոքրիկ թագավորը» միայնակ է մնացել:

«Իմ երկար իշխանության տարիներին ես շատ դժվարություններ եմ տեսել: Սակայն, այսօրվանը, հավանորեն ամենածանր փորձը կլինի», խոստովանում է Հորդանանի Հուսեյն թագավորը: Ճիշտ է, պատերազմի նախօրյակին ոչ ոք, Արեւելքում եւ Արեւմուտքում, քանի տեղ չէր դնում ոչ հորդանանյան տիրակալին, ոչ էլ Իսրայելի եւ Իրաքի արանքում ընկած անապատի կտոր նրա թագավորությանը, սակայն, երբ խաղաղություն հաստատելու փորձերի ժամը եկավ, թագավորը նորից մտցվեց դիվանագիտական խաղի մեջ: ԱՄՆ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը մերձավորարեւելյան իր շրջագայության ժամանակ երկու անգամ երկար խարիսխ գցեց Ամմանում: Ամեն ոք համոզված է, որ բազմաթիվ վտանգների միջով անցած այս թագավորը ցանկացած լուծման բանալին է մնում:

Նա, որին նախկինում ներողամտորեն «փոքրիկ թագավոր» էին անվանում, քաղաքական մեծ ճկունություն է ցուցաբերում:

Սակայն վերջին ամիսներին չպետք է թերագնահատել այն վտանգները, որին ենթակա է Հորդանանի թագավորը: Երբ Իսրայելը խառնվեր Ծոցի կոնֆլիկտին, դա ոչ միայն կսրբեր նրա թագավորությունը, այլեւ այն լավ հարաբերությունը, ոմանց ասելով՝ հիացմունքը, Բաղդադի տիրոջ հետ: Թագավորի համառ մերժումը՝ մտնել հակաիրաքյան կոալիցիայի մեջ, Միացյալ Նահանգների երեկվա դաշնակցին դարձրին նրա հակառակորդը: Թագավորն արեւմուտքցիների համար դարձավ հանելուկ: Նա՝ Ջորջ Բուշի անձնական բարեկամը, մնաց միայնակ:

Հուսեյն թագավորը ֆրանսիական «Լը Պուեն» հանդեսին տված հարցազրույցում բացատրում է, թե ինչու է ինքը գտնում, որ, գուցե, խաղաղությունը փրկելու վերջին հնարավորությունը կա:

Հուսեյն թագավոր. Սկզբում այն զգացումն ունեի, թե ամերիկացիներն իսկապես վճռել են շրջանի խնդիրները լուծել: Համաշխարհային այս նոր կարգերում, որի մասին խոսվում է, կենսական կարեւորություն ունի Մերձավոր Արեւելքի կայունությունը: Դա նաեւ միակ ձեւն է մոռացնել տալու այդ շրջանում Ծոցի ճգնաժամի հետեւանքով ծնված հուսահատությունը:

«Լը Պուեն».- Ինչպե՞ս թուլացնել իրավիճակը:

Մենք ուզում ենք ապագա սերունդների համար խաղաղություն հաստատել: Իրատեսական չէ հավատալ, թե խնդիրը վերաբերում է սոսկ իսրայելցիներին եւ պաղեստինցիներին: Լուծումը պետք է գտնվի համաշխարհային շրջանակով: Դա նաեւ դաստիարակության եւ հոգեբանության հարց է: Վերցրեք իսրայելցիներին, նրանցից շատերն ապրում են ամրոցում պաշարվածի հոգեբանությամբ: Նրանք չեն իրագործում այն, ինչ խաղաղությունը կտար իրենց: Նույն բանը կարելի է ասել պաղեստինցիների եւ արաբների վերաբերյալ:

Դուք պատրա՞ստ եք հանդիպելու Իսրայելի ղեկավարների հետ:

Տաբուները պետք է վերանան: Չեմ հասկանում, թե ինչպես կարելի է մի կողմ թողնել արաբական ոլորտի ներսում ապրող երկիրը: Հաշվի առնելով այս իրականությունը, մեր յուրահատկությունները եւ խնդիրները, մենք չպետք է խելքներիս զոռ տանք, քանի որ գտնում ենք, որ պետք է հանդիպել բոլորի հետ: Վաղ է դեռեւս այդ մասին խոսել, սակայն կարծում եմ, որ դա շուտով տեղի կայանա: Երես առ երես շփումները մեզ բոլորիս հնարավորություն պիտի տան վերացնել մեր վախը:

Հուսեյն թագավորը ընտանիքի հետ

Հնարավո՞ր է, որ հորդանանա-պաղեստինյան պատվիրակություն մասնակցի խաղաղության բանակցություններին:

Այո, երբ Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպությունը խնդրի: Այդ դեպքում պաղեստինցիներն իրենք կքննարկեն իրենց խնդիրները եւ վճիռ կկայացնեն: Մենք նրանց կառաջարկենք մեր աջակցությունը:

Հորդանանում բազմաթիվ պաղեստինցիներ ցանկանում են ստեղծել հորդանանա-պաղեստինյան կոնֆեդերացիա: Ինչպե՞ս եք նայում դրան:

70-ականների սկզբին մենք պաղեստինցիներին առաջարկեցինք երեք ընտրություն. կոնֆեդերացիա, անկախ պետություն եւ միություն: Վերջին լուծումն ինձ հնարավոր չի թվում: Նույնիսկ եթե մեր երկու ժողովուրդները իրար մոտ են, նրանցից յուրաքանչյուրը կապված է իր ինքնությանը, իր ազգությանը: Կոնֆեդերացիան, որ ավելի իրատեսական է, պետք է պաղեստինցիների եւ հորդանանցիների ընտրության արգասիքը լինի:

Իսլամական հոսանքը գնալով ավելի է զորանում Հորդանանում: Վտանգ կա՞, որ այն սպառնա ժողովրդավարությանը:

Ես վճռել եմ ամեն ինչ անել խուսափելու համար այդ սպառնալիքից: Մարդիկ պետք է հասկանան, որ ժողովրդավարությունը չի հակասում կրոնին: Երբ ոմանք ցանկանում են քաղաքականացնել կրոնը, դա թույլ չենք տա: Ժողովրդավարությունը մեզ փրկել է Ծոցի ճգնաժամի ընթացքում: Առանց դրա, մենք գուցե չմարսեինք այդ ցնցումը:

«Լը Պուեն»
9 հունիս. 1991

«Պատանդներին էժան չվաճառել»

ասում է Հոջջաթոլէսլամ Մոհթաշամին

Ինչպես արդեն նշել ենք «Ազգի» նախորդ համարում, Իրանի արտգործնախարարության տեսակետներն արտահայտող «Թեհրան թայմզ» թերթն անցյալ շաբաթվա համարներից մեկում հույս էր հայտնել, որ շուտով հնարավոր կլինի ազատ արձակել Լիբանանում գերեվարված մեկ կամ մի քանի ամերիկացի պատանդների: Այդ հայտարարությանը հետեւեց նախագահ Ռաֆսանջանիի եւ Լիբանանի «Հըզբոլլահ» կազմակերպության հոգեւոր առաջնորդ Շեյխ Մոհամմադ Ֆադլոլլահի հանդիպումը Թեհրանում: Ենթադրվում էր, որ կողմերը հանդիպման ժամանակ քննարկած պիտի լինեն նաեւ պատանդների հարցը, սակայն Իրանի հեռուստատեսությունը այդ մասին ոչինչ չհաղորդեց: Միայն հունիսի 19-ին Մոնտե Կառլոյի ռադիոկայանով հաղորդված հարցազրույցից, որին մասնակցեց «Հըզբոլլահի» ղեկավար Շեյխ Ֆադլոլլահը, հայտնի դարձավ, որ անցյալ շաբաթվա հանդիպման ժամանակ նախագահ Ռաֆսանջանին եւ Լիբանանի բարձրաստիճան հյուրը Թեհրանում քննարկել են ոչ միայն արեւմուտքցի պատանդների, այլ նաեւ ընդհանրապես շրջանի մյուս երկրներում բանտարկված գերիների ու պատանդների հարցը: Հանդիպման ժամանակ հատուկ քննարկման առարկա էր դարձել նաեւ Իսրայելում բանտարկված շիա եւ պաղեստինցի պատանդների հարցը: Մոնտե Կառլոյի ռադիոյով հաղորդված հարցազրույցում Շեյխ Ֆադլոլլահը նշել է, թե այդ խճճված կծիկը բացելու համար անհրաժեշտ է ներդնել բոլոր ջանքերը:

Չնայած Թեհրանի վարչակարգի բոլոր ջանքերին՝ ուղղված արեւմուտքցի պատանդների հետագա ճակատագրի հարցի լուծման գործում Իրանի դերի բացառմանը, Իրանում գտնվեցին ուժեր, որոնք բացահայտեցին արեւմուտքցի պատանդների ազատագրման հարցում երկրի իսլամական իշխանությունների արմատական թեւի ներկայացուցիչների տեսակետները:

Հոջջաթոլէսլամ Ալի Աքբար Մոհթաշամին, արձագանքելով պատանդների ազատագրման օգտին պտտվող լուրերին, զգուշացրեց Իրանի իշխանություններին՝ էժան չվաճառել պատանդներին: Մոհթաշամին, որ Լիբանանի «Հըզբոլլահ» կազմակերպության հիմնադիրներից է, եւ պատկանում է Իրանի խորհրդարանի արմատականների թեւին, Հոջջաթոլէսլամ Հադի-է Խամենեիի խմբագրությամբ լույս տեսնող «Ջահան-է Էսլամ» պարբերականում հունիսի 20-ին հրապարակեց մի հոդված, որտեղ մասնավորապես նշել է. *«Պատանդների ազատումը պետք է տեղի ունենա իսլամական ուժերի օրինական պահանջների լիակատար բավարարման պայմանով»*: Մոհթաշամին, անդրադառնալով պատանդների ազատագրման դիմաց առաջադրվող պայմաններին, իր հոդվածում նշում է, թե անհրաժեշտ է բանտերից ազատել ոչ միայն շիա եւ պաղեստինցի դիվերսանտներին, այլեւ ԱՄՆ-ը եւ արեւմտյան երկրները հարկադրված պետք է լինեն չմիջամտել Լիբանանի ներքին գործերին, Իսրայելը պետք է ետ քաշվի Լիբանանի հարավից, եւ դիվերսանտներն ազատ պիտի արձակվեն եւրոպական երկրների բանտերից: Հետաքրքիրն այն է, որ հրապարակումից մեկ օր առաջ հոդվածը հանձնվել է *«Ռոյթըր»* լրատվական գործակալության ներկայացուցչին: Մոհթաշամիի հայտարարությունը փաստորեն արմատականների ամենաբացահայտ սպառնալիքն է՝ ուղղված Իրանի իրատեսական թեւին, որի ներկայացուցիչները վերջին շրջանում վճռական են համարում պատանդների գերեվարման ժամկետի էլ ավելի երկարացումը: Անցյալ շաբաթ նախագահ Ռաֆսանջանին հանդես էր եկել պատանդների հարցի լուծման օգտին, միեւնույն ժամանակ դատապարտելով Մ. Նահանգներին եւ Իսրայելին, որ բավարար չափով շահագրգռվածություն չեն դրսեւորում հարցի լուծման նկատմամբ: Մյուս կողմից, ԱՄՆ-ը պատանդների ազատումը Իրանի իսլամական հանրապետության հետ հարաբերությունների վերսկսման համար հիմնական երաշխիք է համարվում:

Գրիգոր ՍՈՍՔԵՅԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մշակված սցենարով առաջնություն

Ֆուտբոլի ԽՍՀՄ բարձրագույն խմբի 54-րդ առաջնության առաջին շրջանն ավարտվեց, սակայն ինչպես միշտ, այս անգամ էլ ոչ բոլոր թիմերը հասցրեցին անցկացնել խաղացանկով նախատեսված բոլոր հանդիպումները:

Առաջնությունը կարելի է որակել. մրցաշար առանց հետնապահների: Միակ փախստականը ԲԿՄԱ-ն է, որը կարճ տարածությունում զգալիորեն առաջ է ընկել եւ միավորների ամուր պաշար ստեղծել:

Աղյուսակը եզրափակող Տաշքենդի «Պախտակոր»-ը ընդամենը 3 միավոր է ավելի կորցրել, քան 4-րդ տեղում ընթացող «Արարատը», սակայն ասվածն ամենեւին հիմք չի ծառայում ենթադրելու, թե պայքարն առաջնությունում անհավես է եւ անկեղծ: Սովորականի պես կասկածելի արդյունքները շատ-շատ են:

Ցավոք, ցանկության դեպքում չես կարող ապացուցել, որ այս կամ այն հանդիպումը պայմանավորված էր: Ավելին, կարող են նույնիսկ մեղադրել անպատասխանատու հայտարարությունների համար: Բայց մի՞թե պատահականություն է, որ ուկրաինական թիմերի բոլոր հանդիպումները, բացառությամբ Զապորոժիեի «Մետալուրգի» (երեւում է բարձրագույն խմբի նորեկը չի հասցրել հարաբերությունները կարգավորել) մասնակցությամբ խաղերի եւ «Չեռնոմորեց» - «Դինամո» Կիեւ հանդիպման (այստեղ հատուկ հարաբերություններ են) ավարտվել են ոչ-ոքի: «Շախտյորն» արդեն 11 ոչ-ոքի ունի իր ակտիվում, իսկ «Չեռնոմորեցը»՝ 10-ը: Առաջնությունն անցնում է մշակված սցենարով, ռուսական թիմերն իրենց հարցերը հիմնականում լուծում են ուժի դիրքից մրցավարների վրա ճնշում գործադրելով, իսկ ուկրաինական թիմերը՝ փոխադարձ հաշիվներով: Ավելի ծանր է այն հանրապետությունների վիճակը, որոնք մեկական թիմ են ներկայացրել առաջնությունում: Երբ անհրաժեշտության դեպքում չկարողացար լեզու գտնել, ուրեմն գործերդ շատ վատ կլինեն:

Ո՞ւմ է պետք այդպիսի առաջնությունը:

Հետո էլ շատերը դժգոհում են, թե մարզասերները երես են թեքել ֆուտբոլից:

Տարիների զգալի փորձը հիմք է տալիս խորհուրդ տալու «սպորտգուշակում» խաղացողներին՝ ուկրաինական թիմերի մասնակցությամբ հանդիպումների արդյունքների 90 տոկոսը կարելի է լրացնել ոչ-ոքիների տարբերակով: Հավատացեք, սխալը չնչին կլինի:

Համամիութենական ֆեդերացիան շատ լավ գիտի, թե որ հանդիպումներն են խաղացված, սակայն տարօրինակն այն է, որ «Ֆուտբոլ» շաբաթաթերթի նախավերջին համարում մեղադրվում են միայն Մինսկի «Դինամոն» եւ «Արարատը», Կիեւի «Դինամոյի» հետ հանդիպումների համար:

Մի՞թե պատահական է, որ առաջնության կայացած հանդիպումների 40 տոկոսից ավելին ավարտվել են ոչ-ոքի, դա աննախադեպ ռեկորդ է: ■

Բարձրագույն խումբ (հունիսի 22)							Տանը						Հյուրընկալվելիս					
1. ԲԿՄԱ	15	10	4	1	32-16	24	8	8	0	0	24-8	16	7	2	4	1	8-8	8
2. Շախտյոր	14	3	11	0	16-11	17	8	3	5	0	12-7	11	6	0	6	0	4-4	6
3. Սպարտակ Մ.	12	6	4	2	16-10	16	6	5	1	0	10-3	11	6	1	3	2	6-7	5
4. Արարատ	15	6	3	6	14-15	15	7	5	2	0	8-2	12	8	1	1	6	6-13	3
5. Դինամո Մն.	15	5	5	5	17-16	15	7	3	3	1	11-7	9	8	2	2	4	6-9	6
6. Տորպեդո	15	4	7	4	15-13	15	7	1	3	3	4-6	5	8	3	4	1	11-7	10
7. Դինամո Կ.	14	4	7	3	16-17	15	6	2	3	1	7-7	7	8	2	4	2	9-10	8
8. Պամիր	15	3	9	3	13-15	15	8	3	5	0	9-6	11	7	0	4	3	4-9	4
9. Դնեպր	14	4	6	4	10-11	14	6	3	3	0	6-2	9	8	1	3	4	4-9	5
10. Մետալիստ	15	4	6	5	14-17	14	8	3	3	2	11-8	9	7	1	3	3	3-9	5
11. Չեռնոմորեց	15	2	10	3	15-13	14	8	2	4	2	9-6	8	7	0	6	1	6-7	6
12. Դինամո Մ.	15	5	3	7	17-19	13	8	4	3	1	13-8	11	7	1	0	6	4-11	2
13. Մետալուրգ	15	4	5	6	10-13	13	8	4	3	1	9-4	11	7	0	2	5	1-9	2
14. Սպարտակ Վլ.	14	3	5	6	15-21	11	6	2	3	1	8-7	7	8	1	2	5	7-14	4
15. Լոկոմոտիվ	15	3	5	7	11-19	11	7	3	2	2	6-4	8	8	0	3	5	5-15	3
16. Պախտակոր	14	3	4	7	15-20	10	8	3	4	1	9-5	10	6	0	0	6	6-15	0

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

Օրինաչափ վերջաբան

Ավարտվեց ճատրակի տղամարդկանց Հայաստանի առաջնությունը, որն աննախադեպ ուժեղ կազմ էր հավաքել:

Վերջին տուրում արագորեն խաղաղ դաշն կնքելով, չեմպիոնը՝ միջազգային վարպետ Սերգեյ Գալդունցը ի վերջո 12 հնարավորից վաստակեց 9,5 միավոր, մրցաշարն անցկացնելով առանց պարտության: Երկրորդ տեղը գրավեց աշխարհի պատանիների կրկնակի չեմպիոն, միջազգային գրոսմայստեր Վլադիմիր Հակոբյանը, որը չեմպիոնից զիջեց մեկ միավորով: Երկու տաղանդավոր ճատրակորդներն իրավունք ստացան մասնակցելու ԽՍՀՄ հերթական առաջնության ընտրական մրցաշարին:

Ամեն ինչ օրինաչափ եղավ: Հիշյալ ճատրակորդներին իրավացիորեն, իրենց խաղային կարգով կարող էին մրցակցություն ցույց տալ առաջին հերթին միջազգային վարպետներ Արտաշես Մինասյանը եւ Աշոտ Անաստասյանը: ԽՍՀՄ երիտասարդ վարպետների անցյալ տարվա չեմպիոն Արտաշես Մինասյանը կես միավորով զիջեց երկրորդ մրցանակակրին: Հաճելիորեն ուրախացրեց Երեւանի կրկնակի չեմպիոն, վարպետության թեկնածու Նորայր Քալանթարյանը, որն իր վստահ խաղով արժանիորեն դարձավ մրցանակակիր: Այս ճատրակիստը վաղուց խաղում է վարպետի ուժով, սակայն բախտը համառորեն չի բերում: Եթե ճատրակի մեր հանրապետության առաջատարը, գրոսմայստեր Սմբատ Լպուտյանը ստիպված չլիներ հիվանդության պատճառով դուրս գալ մրցաշարից, ապա Քալանթարյանը վարպետի նորմա կլրացներ: Սակայն, կարծում ենք, դա ժամանակի հարց է:

Հայաստանի 51-րդ առաջնության ամփոփիչ աղյուսակը

1	Ս. Գալդունց – մ/վ	12 9,5
2	Վ. Հակոբյան – մ/գ	12 8,5
3-4	Ն. Քալանթարյան – վ/թ	12 8
3-4	Ա. Մինասյան – վ/թ	12 8
5-6	Ա. Անաստասյան – մ/վ	12 7,5
5-6	Ա. Եղիազարյան – վ/թ	12 7,5
7	Ա. Պետրոսյան – մ/գ	12 7
8-9	Ա. Համբարձումյան – ս/վ	12 5
8-9	Մ. Խաչիկյան – ս/վ	12 5
10-11	Ա. Սեդրակյան – վ/թ	12 4,5
10-11	Ա. Սամբոլյան – վ/թ	12 4,5
12	Վ. Շարոյան – ս/վ	12 3,5
13	Վ. Գրիգորյան – վ/թ	12 0,5

digitised by A.R.A.R.@

Գորբաչովը մեղադրում է մամուլի ներկայացուցիչներին. «Ինչո՞ւ եք անտեսում թուրքերի դրությունը»

Թուրքական «Թերջումա» թերթը, հենվելով Անատոլիական գործակալության վրա, հունիսի 8-ի համարում հրապարակել է Միխայիլ Գորբաչովի մամուլի ասուլիսի վերաբերյալ մի հոդված, որը վերերս կայացել էր Օսլոյում: Ասուլիսում մեղադրելով իր դժգոհությունն էր հայտնել մամուլի ներկայացուցիչներին՝ ակնարկում ԽՍՀՄ-ում տեղի ունեցող իրադարձությունների լուսաբանման մեջ։ Հոդվածում նշվում, որ Գորբաչովը անտեսում է ազգային փոքրամասնությունների խնդիրները։ «Թերջումա»-ն կարծես հավանություն է տալիս այդ մեկնաբանությանը, խնդիր որ մեղադրանքները հասարակության ուշադրությունը «տարածաշրջանային» է ... Արեւմուտքն անտեսում է թուրքերի ու այլ ազգերի իրավիճակը։ Առաջին էջում ձեր վերահրապարակվող հոդվածի բովանդակությունը:

«Թերջումա» հունիսի 8.– Պրեզիդենտ Միխայիլ Գորբաչովը արեւմտյան մամուլին մեղադրեց Խորհրդային Միության հանդեպ այլ կարգի չափանիշներ կիրառելու մեջ: Գորբաչովը, որ Նորվեգիայում էր գտնվում խաղաղության Նոբելյան մրցանակը ստանալու առթիվ, Օսլոյում կայացած մամուլի ասուլիսում առաջ քաշեց այն տեսակետը, թե արեւմտյան լրագրողները միտումնավոր ձեւով խեղաթյուրում են ազգամիջյան փոխհարաբերությունների խնդիրները Միության մեջ: Լիտվայի վերջին իրադարձությունների վերաբերյալ լրագրողների անընդհատ հարցումներին Գորբաչովը պատասխանեց զայրացած եւ ասել է, թե դրանք տեղական իրադարձություններ են, հետեւաբար դրանց կարեւորությունը գերագնահատելու կարիք չկա:

Երբ լարվածությունը ուժեղանում է Մերձբալթիկայում,– ասել է Գորբաչովը,– Արեւմուտքն անմիջապես արձագանքում է եւ Միությունն անվանում է խորհրդային կայսրություն, խոսում հեղափոխության փորձի եւ ամեն-ապատակ բարձրացնում «ռեպրեսիոնիզմի» վախճանի մասին: Բայց երբ ռուսները ու ուկրաինացիները այլ հանրապետություններում ենթարկվում են էթնիկական ճնշումների, այդ մասին բոլորը լռում են: Այնուհետեւ պրեզիդենտը դիմելով լրագրողներին, հարցրել է. *«Ասացեք խնդրեմ, ո՞րն է ձեր ելակետը, ինչպիսի չափանիշներով եք առաջնորդվում»:*

Ինչպես նշել է խորհրդային պրեզիդենտը, մինչ այդ Լիտվայում տեղի ունեցած արյունալի իրադարձությունների զինվորական ղեկավարներին վրա ... կատարել է: Մինչեւ օրս չի հայտնաբերվել թեկուզ մի փաստ, որն ապացուցի, թե 1990 թվականի հունվարի ցույցերի ժամանակ ... Գորբաչովը խոսքն ուղղելով Մերձբալթյան հանրապետությունների ու Վրաստանի իշխանություններին, որոնց նա մեղադրել էր ազգային լեզուն արտոնելու, այլազգիների հանդեպ խտրականություն ... ասել է. *«Սրանք այն դեմոկրատներն են, որոնք մի կողմից փողոցներում «դեմոկրատիայի» կրակ են պատում, մյուս կողմից հանրապետության այլազգի բնակչության իրավունքները սահմանափակելու վերաբերյալ որոշումներ ընդունում: Սա ոչ թե դեմոկրատիա է, այլ պարզապես ազգայնամոլություն»:*

Արեւմուտքը,– ասել է Գորբաչովը, օտարերկրացի բանվորների հանդեպ կատարվող խտրականությունը վերացնելու, նրանց կացարանների ... փոխարեն խորհրդային վարչակարգի հանդեպ անհանդուրժողականություն ... Միության մեջ ... հանրապետություններ ... ճնշումների ... Նման մտածելակերպը ... զույգ չափա-

նիշների կիրառում, նա ավելացրել է. *«Ոչ մեկի համար գաղտնիք չէ, թե ինչեր են կատարվում Արեւմուտքում ժամանած թուրքերի ու հարավսլավացիների հետ. ո՞վ չգիտի, թե նրանք ինչպիսի անհավասար պայմաններում են հայտնըվում»:*

Դ. Զ.

Քաղաքական ճգնաժամը շարունակվում է

Մեր սեփական թղթակից Գայանե Աֆրիկյանը տեղեկացավ Տալլինից

Էստոնական Հանրապետության կառավարության նախագահի պարտականություններից հրաժարական տալու մասին պահանջով 26 ժողպատգամավորների հայտարարությունը քննարկեց հունիսի 18-ի Գերագույն խորհրդի նախագահության ժողովում: Մասնակցեցին նաեւ Գերագույն խորհրդի ղեկավարության անդամներն ու ֆրակցիաների նախագահները: Ավելի քան երկու ժամվա խոսակցության ընթացքում ոչ մի որոշում չընդունվեց: Կողմ եւ դեմ տեսակետներ հայտնեցին բոլոր ցանկացողները:

Ի մի բերելով արդյունքները, Արնոլդ Ռյուլտելն ասաց, որ ի գիտություն ընդունվեցին արտահայտված տեսակետները:

Ի՞նչ կլինի հետագայում 26 պատգամավորների հայտարարության հետ: Այս հարցին, ժողովից հետո, Գերագույն խորհրդի խոսնակ Յուլո Նուգիսը այսպես պատասխանեց. *«Իբրեւ օրենսդրական նախաձեռնության հեղինակ թեկուզ մեկ պատգամավոր, կամ մի ֆանիսը, կամ հանձնաժողովը կարող են որպես անհետաձգելի հարց, սա մտցնել օրակարգի մեջ: Իսկ քննարկման մասին որոշումն ընդունվում է միայն Գերագույն խորհրդի ամբողջական կազմով: Կարելի է ենթադրել, որ համապատասխան ուրիշ տարբերակ ընդունել: Օրենսդրական նախաձեռնությունն ամբողջ կազմի ներկայությամբ հանդիսավոր փոխանցվում է խոսնակին եւ այդ դեպքում ղեկավարությունը որոշում է հարցը օրակարգում մտցնելու մասին»:*

Եւ այսպես, երկու տարբերակ, հօգուտ որի՞ կընդունվի որոշում:

Հունիսի 19-ի նիստում Էստոնիայի Գերագույն խորհրդի խոսնակը հայտարարել է, որ այն 26 պատգամավորները, որոնք պահանջում էին կառավարության հրաժարականը, ներկայացրել են մի դիմում, առաջարկելով կառավարության հրաժարականի հարցը մըտցնել ամառային ընդմիջումից հետո կայանալիք առաջին նիստի օրակարգում: Երբ կառավարությունն այդ ընթացքում այնպիսի որոշում ընդունի, որը հակասի Էստոնական հանրապետության շահերին, եւ Գերագույն խորհրդում մեծամասնության աջակցությունն ստանա, ապա իրենց վերապահում են Գերագույն խորհրդի արտահերթ նստաշրջան հրավիրելու իրավունքը:

Նախագահ Ա. Ռյուլտելն իր ելույթում վարչապետին կոչ է արել հաշվի առնել քննադատական բոլոր դիտողությունները: ■

Մերձբալթները Բեռլինում, իբրեւ հյուսիսային խորհրդի հյուրեր

Բեռլին, 19 հունիսի: Երբ Բալթյան պետությունների արտգործնախարարները մասնակցում են հյուսիսային երկրների արտաքին գործոց նախարարների խորհրդի առաջին հանդիպմանը, որպես պատվավոր հյուրեր: Մինչ այդ հանդիպումը, Բալթիկայի ներկայացուցիչները հուսով էին, թե Գերմանիան իբրեւ «երկիր-տիրուհի», իրենց կհրավիրի Ռայխստագ: Ցավոք, դա տեղի չունեցավ: Հանս-Դիտրիխ Գենշերի հետ կարճ հանդիպումը չուրախացրեց Բալթիկայի նախարարներին: Միայն Լեննարտ Մերին է (Էստոնիա) պահպանում լավատեսությունը: Նա հուսադրող փաստ է համարում այն, որ Գենշերը խոստացավ մեկ անգամ եւս հանդիպել Բալթիկայի նախարարների հետ: Այդ դեպքում խոսք կգնա Գերմանիայի՝ Բալթիական պետություններին աջակցելու մասին: Այնուհետեւ Խորհրդային Միության Գիտության տանը տեղի ունեցավ Բալթիկայի կոմունիստների մամուլի ասուլիսը, որի կազմակերպիչները նախապատրաստել էին հուզիչ մի դիմում, որում մասնավորապես հաստատվում է, թե Էստոնիայում, Լատվիայում եւ Լիտվայում հետապնդվում են այլախոհները եւ թե ֆաշիզմը գլուխ է բարձրացնում եւ այլն: ■

Վերակառուցվում է երկրաշարժից տուժած Իրանը

Լրացավ Իրանի հունիսյան ահավոր երկրաշարժի առաջին տարելիցը: Այդ առիթով, հինգշաբթի օրը իրանական Ռուդբար քաղաքում տեղի ունեցավ սգո արարողություն, որին մասնակցեցին Իրանի ներքգործնախարար Նուրին, արդյունաբերության նախարար Նեմարզադեն եւ Գիլանի նահանգապետը:

Իրանի ռադիոն, անդրադառնալով աղետի գոտու մեկ տարվա ընթացքում կատարված աշխատանքներին, տեղեկացրեց, որ Գիլան եւ Զանջան նահանգներում տեղադրվել կամ նորոգվել են ավելի քան 70 հազար տնակ եւ ժամանակավոր կացարան: Անցյալ տարվա ընթացքում,– ավելացրեց Իրանի ռադիոն,– 40 մլրդ ռիալ է հատկացվել վերականգնողական աշխատանքների համար:

Իրանի կենտրոնական դրամատան ամփոփագրում ներկայացված են տեսական հատկացումների վերաբերյալ սվյալներ: Ըստ այդ ամփոփագրի, անցյալ տարի Գիլան եւ Զանջան նահանգների վերականգնողական աշխատանքների համար հատկացվել է 344 մլրդ ռիալ վարկ: Բացի դրանից, աղետի գոտու գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների վերակառուցման համար, գյուղատնտեսական բանկի կողմից վճարվել է 727 մլն ռիալ: 1990 թ. բնակարանային շինարարության համար տրվել է 50, իսկ 1991–92 թթ. համար նախատեսվում է 255 մլրդ ռիալի հատկացում:

Իրանի «Կարմիր մահիկ» կազմակերպության գլխավոր քարտուղարը հայտարարել է, որ մեկ տարվա ընթացքում հանգանակվել է շուրջ 300 մլն թուման: Աղետյալների հացեներով առաքվել է մեծ քանակությամբ առաջին անհրաժեշտության ապրանք: Ավելացնենք նաեւ, որ Իրանը մարդասիրական օգնություն է ստացել աշխարհի 56 երկրներից: Աշխարհի 25 երկրներից 40 փրկարար ջոկատ է գործել, այդ թվում նաեւ Հայաստանից, աղետյալներին փրկարարական եւ բժշկական օգնություն են ցույց տվել:

Աղետաբեր երկրաշարժի տարելիցի նախօրյակին, Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանին, բավարար գնահատելով մեկ տարվա ընթացքում կատարված աշխատանքները, գոհունակությամբ հայտնեց, որ երկրաշարժի հետեւանքներն արդեն վերացել են: Իսկ երկրի կրոնապետ Խամենեին, խոսելով անցյալ տարվա արհավիրքի մասին, նշեց, թե Փեհլեւիների դինաստիայի պատճառած ավերածությունների չափը երկրաշարժից եւ պատերազմից էլ ավելի մեծ է: Հիշեցնում ենք, որ անցյալ տարվա երկրաշարժի հետեւանքով, Իրանում զոհվել են ավելի քան 50 հազար հոգի:

Գ. Ս.

Գործնական հանդիպում Տաշքենդում

Տաշքենդում, ուր շարունակվում է բիզնեսմենների գործնական հանդիպումը մոտ 300 արտասահմանյան ֆիրմաների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, հունիսի 19-ին կնքվեցին առաջին պայմանագրերը:

Նրանցից մեկը ստորագրեցին Ուզբեկստանի ավտոմոբիլային տրանսպորտի եւ թուրքական-շվեյցարական «Ինտերտաղ» ֆիրմայի ներկայացուցիչները: Այն նախատեսում է Ուզբեկստանի մասնակցությունը՝ Եվրոպայից Միջին Արեւելքի երկրներ բեռներ տեղափոխելու մեջ:

Նույն օրը ստորագրվեց մեկ ուրիշ պայմանագիր, որի համաձայն ավստրիական ֆիրմաները կօգնեն արդիականացնել Ուզբեկստանի ծխախոտի արդյունաբերությունը: Նախատեսվում է սիգարետների արտադրությունը հանրապետությունում հասցնել տարեկան 17 միլիարդի եւ դրանով լիովին բավարարել պահանջարկը: Ուզբեկստանն ինքնուրույն կարող է արտադրել 5 միլիարդ սիգարետ:

Արտասահմանյան բիզնեսմենների հետ բանակցություններ սկսվեցին հանրապետության բազմաթիվ նախարարություններում եւ գերատեսչություններում, որոնք հույս ունեն արտասահմանյան ձեռնարկատերերի օգնությամբ կազմակերպել Ուզբեկստանի տարածքում մրցունակ արտադրանքի թողարկում: ■

Մոլդովայի պրեզիդենտի հայտարարությունը Ռումինիայում

Մոլդովայի պրեզիդենտ Միրչա Սնեգուրը Ըրվեյցարիա ճանապարհվելիս, հունիսի 19-ին, կանգ առավ Բուխարեստում, ուր ելույթ ունեցավ հայտարարությամբ: Խոսելով ԽՍՀՄ պետական կառուցվածքի նկատմամբ հանրապետության դիրքորոշման մասին, Միրչա Սնեգուրը նշեց, որ Մոլդովան չի միանում «9+1» բանաձեւին, նրան *«չի բավարարում ծեղերացիան, որը պահպանում է ամբողջ տեսության հասկացությունները»:* Նա նշեց նաեւ, որ Մոլդովան ԽՍՀՄ կոնֆեդերատիվ կառուցվածքի կողմնակից է եւ ցանկանում է *«լինել ընկերակցության անդամ թե՛ Արեւելքում եւ թե՛ Արեւմուտքում»:*

Միրչա Սնեգուրը նշեց, որ նախկինում արած բոլոր հայտարարությունները՝ Ռումինիայի հետ համատեղ 100 ձեռնարկությունների ստեղծման, Ռումինիայի սահմանն անցնելու ընթացակարգի հեշտացման եւ հարեւան պետության հոգեւոր ամրողջացման վերաբերյալ, ուժի մեջ են:

Պատասխանելով լրագրողների հարցին Ռուսաստանում կայացած պրեզիդենտական ընտրությունների արդյունքների մասին, Մոլդովայի պրեզիդենտն ասաց, որ ի դեմս Բորիս Ելցինի, Ռուսաստանն ունի դեմոկրատ ղեկավար, որը ցանկանում է անկախացնել Ռուսաստանը, պահպանել, ընդլայնել եւ խորացնել փոխշահավետ կապերը ինքնիշխան մյուս հանրապետությունների հետ: ■

Եւս մեկ հանրապետություն Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայում

Ռուսական պետականության վերականգնման հիմքերի վրա կանգնած Ռուսաստանի հումանիստական կուսակցության ակտիվիստներն սկսեցին Ռուսաստանի քաղաքացիների ստորագրություններ հավաքել Ռուսաստանի խորհրդարանին ուղղված մի դիմումի տակ, որով պահանջում են ստեղծել ռուսական ազգային ինքնավար տարածք Ռուսիայի հանրապետություն:

Ինչպես պնդում են այս կուսակցության ներկայացուցիչները, որոնց ղեկավար կայանը գտնըվում է Լենինգրադում, նրանք հանդես են գալիս Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայում ապրող ռուսների ազգային-տարածքային համախմբման օգտին եւ մտադիր են հավաքել մոտ ժամանակներս հարյուր հազարավոր, իսկ եթե պետք լինի, նաեւ միլիոնավոր կողմնակիցների ստորագրություն, այդ հարցով համառուսաստանյան հանրաքվե հայտարարելու համար:

Քարտեզը, որը մշակվել է Ռուսիայի հանրապետության ստեղծման նախաձեռնողների կողմից, ընդգրկում է Ռուսաստանի այժմյան տարածության 50, Ռուսաստանում ապրող քաղաքացիների մոտ 70 տոկոսը: Այս կուսակցության ղեկավարների խոսքերով, *«չնայած նախատեսվող հանրապետության մեծ տարածքին եւ բնակչության քանակին, դա ոչ մի կերպ չի դիտվում Ռուսաստանում արդեն իսկ գոյություն ունեցող հանրապետությունների ինքնիշխանության»:* ■

Ադրբեջանը պահանջում է իրեն վերանայել տրվել ԼՂԻՄ-ի ձեռնարկությունները

Այդ հարցը տրվեց երեքշաբթի հունիսի 18-ին Ստեփանակերտում կայացած մարզի եւ սահմանամերձ ադրբեջանական շրջանների խավարած մարմինների ներկայացուցիչների խորհրդակցության ժամանակ, որին մասնակցեց նաեւ հայկական կողմը:

Խորհրդակցությունը վարող ԼՂԻՄ-ի ադրբեջանական կազմկոմիտեի նախագահ, Ադրբեջանի Կոմկուսի ԿԿ երկրորդ քարտուղար Վիկտոր Պոլյանիչկոն վերջնագիր ներկայացրեց հայկական կողմին, պահանջելով մոտ ժամանակներս անցկացնել վերանայումը: Հակառակ դեպքում, բոլոր հաստոցներն ու սարքավորումները, ըստ Պոլյանիչկոյի, կպատառվեն եւ կհանձնվեն ադրբեջանական շրջանների ձեռնարկություններին:

Այդ պահանջի կատարումով է պայմանավորված, ըստ Պոլյանիչկոյի, ինքնավար մարզի հայկական կողմի եւ հանրապետության միջեւ բանակցությունների սկսումը: ■

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ այլ. բյուլետենից

Իրան-Թուրքիա-Պակիստան համագործակցությունը

Հինգշաբթի օրը Թեհրանում իր աշխատանքն ավարտեց Իրան-Թուրքիա-Պակիստան դաշնակցային կազմակերպության առաջին համաժողովը, որտեղ քննարկվեցին այդ տնտեսական համագործակցության անդամ պետությունների՝ նավթի եւ էներգիայի մյուս աղբյուրների բնագավառում կատարվող համատեղ աշխատանքների վերաբերյալ հարցերը: Ըստ իրանական լրատվական գործակալության, համաժողովում քննարկման են առնվել նավթի եւ գազի բնագավառներում տեխնոլոգիայի համատեղ օգտագործման, նավթի եւ նավթարդյունաբերական ապրանքների արտահանման, դեպի Թուրքիա եւ Պակիստան կառուցվող գազային գծի, տեխնիկական եւ փորձի փոխանակման հետ առնչվող հարցերին: Հիշեցնում ենք, որ Խորհրդային Ադրբեջանի վարչապետ Հ. Հասանովը վերջերս Իրան կատարած այցելության ժամանակ իր հանրապետության անունից ցանկություն էր հայտնել անդամագրվելու այդ կազմակերպության մեջ: ■

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU

Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN

Պատվեր՝ 69149

Macintosh համակարգչային շարվածքը ՌԱԿ մամուլի եւ տեղեկատվության կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@